

Kala Ingrid:

„MTÜ Seto Käsitüü Kogo uut jälki' koolinuuri joonstusvõistlusölö. Konkursi teema om „Päälinik.“

lk 2

Karro Silvia:

„Nii ommõgi' ETVh aetagil 2003–2019 tiitritõlkõ' mu tett. Telemajah tiiti, õt ma mõista seto kiilt.“

lk 3

Sarvõ Õiõ:

„Üts palakõnõ Setomaad oma kinni püvvet ja pant aolukku säänest muudu, ku tä oll.“

lk 10

Setomaa

Hind 2 eurot

Veebruar 2026, nr 2 (435)

Välläandmist tugõ Setomaa Kultuuriprogramm

Vahel Setomaa valla leht

Lõvi Laine sai Eesti Kultuurkapitali käest elotüüpreemia

Lõvi Laine sai Eesti Kultuurkapitali käest elotüüpreemia – klaasist kerä. **Kauksi Ülle** and' edesi toimõtusõ õnnitusõ' ja küsse Laine käest, õt mis tett ja mis viil tegemisöl.

Kuis ja kiä sinno pereh kasvativa' sääntsest tragist ja tüükast seto kultuuri hoitjast?

Vanastõ kasviva' latsõ' üteh vanõmbidiga, kes olliva' ummi tegemistega eeskujust ja oppajist. Ema oll' kipõ tüüle ja käsitüüle. Pereh oll' suur ja vaenõ. Kõik aig oll' vaia rühke', õt ello jäää'.

Määndse' mälestüse' omma' koolidõst ja oppajidõst? Kas om kellegi opõtust eiseränis vaia lännü?

Õgal aol om olnu asalikkõ. Karisilla Algkoolist kõkõ rohkõmb miildünü Helena ja Heino Sõrmus, kiä' löüdvä' õgalõ latsölõ vastava tegevusõ. Ma loi tuul aol terve raamadukogo raamadu' läbi. Elost aost jäänü tuu, õt hindä tarkust ja tähtsüst saasõ kasulikult ar' kasutada'.

Määndsit töid om tulnu eloh tetä'?

Kotoh tei kõiki maatõid, minkalõ mõistus ja jõud mano nakaš. Kitskmine, kastõkannuga vii vidämine ujust, kastminõ, ma'akorjaminõ, kiitmine.

Opõ pääle Verska Keskkooli lõpõtamist Tallinnah õmblustüüd ja puul aastakka tüüte ka umblõjana, a' sös kutsiva' Verska sovhoosi amõtühingu vidäjä' Kõivo Aleksa ja Hirsiku Sass minno a/u klubissõ. Vaeh-tõpää' tull' armastus pääle ja olli latsõga kotoh veidõ aigo. Säält läts nii, õt Mäeste Paul meelüt kultuurimajja ja sinnä' ma jäi 22 aastast. Muuseumi rajaminõ ja valmis saaminõ, käivitämine om pikemb lugu.

Kuis om Leelopäiv aoh muutunu?

Uma olõmusõlt om jäänü samast, a' sõnalisõ vällasortminõ om nüüd Seto Kunigriigh tähtis asi.

Lõvi Laine.

Liiva Aini pilt

Elotüüpreemiat vasta võttõh ma lauli. Aigo anti mitte rohkõmp ku minot. Mul oll' plaanih õks kõikiga kuuh laulda'. Läts aga nii:

*Tiiä-s sedä mu hingekene,
õga mõista-s mu meelekene,
tämbä siiä' õt kutsutassõ,
avvulauda ka arvattassõ.
Midä mõista ma üteldägi',*

Kuis sa Verska muuseumi ehitit? Kas kiäki käskse vai lubasi?

Ütsindä tii-i siih eloh midägi veiga ar'. Kunsti Tiiu nakaš nigu uni pääle käümä, õt võisi' olla' uma seto talomuseum. Mõtõh oll' veiga õigõ, a' vaia oll' löüdä' toetaja. Läts õks aigo sinnäni, ku Verska külänõukoguh istun-gil sovhoosi direktor Mahla Georg ütël, õt mõtõh om hüä

ja muuseum olõsi' mii piirkon-nalõ vajalik ka. Naakõ' tegut-sõma. No sös läts valla. Kõik lua' ja kotusõ otsminõ, kuni lõpuni – 1998. aastaga sügüse sai must Verska valla Seto Talu-museumi direktor (konkursi kõrrah).

Olõt ka seto leelo laulja ni iistvidäjä. Kohe om leelota-minõ sinno reismä veenü?

*midä mõista ma kõnõldagi'?
Tennä sinno ma, Tiiukõnõ,
kitä umma Kuldatsäuka,
aitüma õks umatsillõ,
tervüst soovi kõigil taivani,
Essu kõgõ õks avitagu'!*

Aitüma, aitüma, aitüma Kultuurkapitalilõ!
LÕVI LAINE

Inne Kuldatsäuka käve mitmõl puul üteh Leikoga – Moskvah, Soomõh, Austriah.

Kuldatsäugaga sai ar' nättü Soomõ mitmõl kõrral, Prant-susmaa, Belgiah mito liina, Tsehhi, Vinnemaa, Poola, Leedu, Rootsi. Kõik maakonna' saiva' läbi käütü. Meil oll' hüä abilinõ Sarvõ Vaike, kes meid õgat muudu avit. Tervitõs tallõ pilve pääle!

Kriguli Meelis. Eräkogo pilt

Õnnõsuuv

Seto juuriga näitlejä ni kirä-nik, a' ka käsitüü ni kunsti pääle hüä käega luuja **Merca** sai presidendi käest autasost teenetemärgi, V klassi Valgõ-tähe ordeni.

Kriguli Meelis, kunstnik, keraamik ni Piusa Savikua peremiis, sai niisamatõ V klassi Valgõtähe ordeni.

Mercat saa nätä' „Seto Odüs-seia“ näüdendi kolmõh rollih joba suvõl Luhamaal ni Mee-lise keraamikat ni maalõ saa kaia' ni telli' ku osta' Piusa Savi-kuah.

Soovimi, õt jakkusi' loomingu joutu ni imeht edespidigi!

Aoleht SETOMAA

Merca kinkse presidendile ingli.

Presidendi kantselei pilt

Minkõga sisustat umma auväärsset ikä?

Vanaimä olõ 11 latsõlatsölõ ja 2 latsõlatsõlatsölõ, kua, hee-geldä, umblõ vahel, tii makra-meed. Suvõl om aiamaal kõik, midä elost vaia, maasigõ', vabarna', viinamafa'. Kõik muu' mafa' ja ubina' ka. Kõik vaia tal-võst paika saia'.

Kikkaseeneh käi ka hüä mee-lega ja tii seljankat suurõ hoo-lõga. Lille om ka naanu kasuma hõstege.

Kuldatsäuga vidämine, pro-jekti', aruandlus. Lauluproovi õga kolmapäävä õdagu kell säidse. Esinemiisi tulõ ka nii 30–40 kõrda aastah.

Kedä piät ummi töie jakkajidõst?

Kodotsidõ töiega om keh-vemb. Latsil om uma elo ja

tegemise'. Tütär mõist ka käsi-tüüd, a' seoni aoni om imä ar'tennü – olõ-i hindäl vaia olnu. Kuldatsäuga edesiminek pääle minno võisi' ar' jaka'. Palolill Mari olõsi' kunstilinõ juht, laula otsja. Majandusliku poolõ päält äkki Vabarna Maret vai Kunsti Eevi.

Midä piät eloh kõgõ tähtsämbäst hindä tettü tegudõst?

Õga tüü, midä tiide ja miil-düs, om tähtsä hindä jaost. Mu eloh om juhtunu, õt omgi sääntsits suuri asju ette tulnu nigu leelopäävä', juripäävä kirmasõ', Seto Talomuu-seumi tegemine ja juhtminõ 22 aastat.

Ku mõtõh om tulnugi tõis-tõlt, ar' tetä' tull' õks mul ja mu abilistõl.

Tiikund Setomaalõ ja MTÜ Seto Küük tegevjuhist

KAI REE

Mu edimäne kokkoputtuminõ Setomaaga' oll nelä aestaga iist, ku mi mehega' otsusti minnä' väikolõ puhkusolõ Setomaalõ. Pühapäävä hummogu helst majutusõ umanik ja kuts meid maaselitsa pidämä Verska talo-muusiumi. Ma võti kutsõ vasta ja sis ku mi sinnä' joudsõ ja ma nai setokõisi, oll mul tunnõh, õt no' ma olõ kohalõ joudnu'. Tuu olõ-õs lihtsahe illos sündmüs – tuu oll ar'tundminõ.

Sama tunnõh oll mul ka' oktoobrih, ku ma astõ MTÜ Seto Küük tegevjuhi aamõtihe. Ma olõ peri Pärnust ja kohki' kümme aestakka uma elost elänu' ja tennü' tüüd vällämaal. No' olõ hinnäst sisse säädnü' Põlvamaalõ, tahtmisõga' anda' umalt puult kogo-kunda, ma taha-ai jää' kõrvaltkaejast. Ma olõ olnu' tüül turismi- ja puidutõöstusõ sektori, kost olõ saanu' praktilisõ arvusaamisõ tuust, kuvvamuudu luvva' toimivat kuuh-tüümudelit, turunda' kotusõ-pääl tett toodangut ja kuis viia' mõttit ello nii, õt nuu' püsüsi'.

Ma olõ opnu', õt tukõv kuuh-tüü sünnüs sis, ku mõlõba' poolõ' tuust võitva'. Mul om au oppi' setokõisilt, kuis hoita' ja anda' edesi traditsiooni säänestmuudu, õt nuu' jääsi-i õnnõ olnu' aigu, a olõsi' üts jago täämbätsest pääväst.

Mu ülesannõh om, õt MTÜ Seto Küük om kohaligu söõgi-tegijä, tuutja, kohvigupidajä ja söõgihuvilisõ kokkoviijä ja ka' näile tugõvast ja tüütävast platvormist uma kraami ja tarkuisi nättäväs tegemisõst.

Mu ülesannõh om nuid tegemisi parebahe kõrralda', luvva' vahtsit kuuh-tüüvõimaluisi ja tuvva' seto süük ja lugu inäbä inõmisi mano.

Ma taha tuvva' organisatsiooni inäbä üttemiilt – õt õga tegijä tunnõsi' hinnäst ütenä tervest, õt olõsi-i ütsindä toimõtaja. Ma usu, õt tukõv kuuh-tüü ja selge ütime tsiht avitasõ'

hoita' seto söõgikultuuri eloh ka' tulõviguh.

Sama tähtsä om organisatsiooni püsümajääminõ. Ma tii tüüd tuu nimel, õt Seto Küük jovvasi' järest inäbä eis' hinnäst majanda', luvva' mano tegemisi ja kuuhtüüvõimalusi, mäntse' toetasõ nii kogokunda ku organisatsiooni hindä kestlikku toimetamist.

Täämbätsest pääväst om mitu konkreetset sammu jo astut. Minevä aestaga novembrih vahtsõhe Verska Coopi puuti sai tettüs Setomaa umatoodangu rioli', koh om nii söõgikraami ku ka' näpotüüd. Läbi tuu saias tundma piirkunna tegijit ja osta' Setomaa kraami.

MTÜ Seto Küük om alostanu' kuuhtüüd kohalikõ kuulõga'. Inara Vanavalgõ Kohvitarõh om olnu' mitu opitarrõ koolilatsilõ. Sääl latsõ' opva' pääle söõgi-tegemisõ ka' seto söõgi tegemisõ kombit. Mi mõtõh om, õt seto söõgikultuur olõs latsi jaost tutva ja kodonõ, õt olõsi-i vööras vai pidopääväne. Mi tii tüüd ka' tuu nimel, õt seto söõgi' lõvvasi' kotusõ õgah Setomaa koolih. Veebruarikuuh hõika edimäist kõrda kokko Seto Kõõgi Klubi, kohe om oodõt kõik, kinkolõ meelüs süvvä' tetä' ja ütid-selt kuuh olla'. Mi mõtõh om, õt tuust võisi' saia' kokkokor-jumisõ kotus, koh traditsioon eläs läbi inõmisi ütehkuuh tegemisi ja töönotõosõlõ tarkuisi jagamisõ.

Mi olõ alostanu' ettevalms-tuisiga' ka' suvitsidõ kokko-saamisi jaost: Kostipäiv, Saatserinna sõirapäiv ja Kunigriigipäiv.

Aestak om pääle naanu' ja vahtsidõ mõttidõ elloviiminõ om jo huugu saamah. Ku ma nelä aestaga iist maaselitsa hummogu Verskahe joudsõ, sis ma mõista-as arvadagi', õt tuu tii tuu minnu siiä'. Ma olõ tenolik võimalusõ iist anda' uma pannus tuuhu, õt Seto Küük ühendäsi' inõmisi ja õt seto süük olõs elläv ja nättäv mi täämbätseh pääväh.

Tõlknü' Sarvõ Õiõ.

Kai Ree.

Eräkogo pilt

Seto Kuningriigi näpotüü võistlus 2026

KALA INGRIT

Timahava om kuningriigi näpotüü võistlusõ teemast päälilik. Kuna pääliligu tegemine võtt pallõ aigu, sis piät varra alostama.

Seto abielonaase kõkõ õga-päävätsemp pääkatõ om linik. Varatsõmbal aol koeti kirjuga ilostõt linik täüsilnastõst, ildambatsõl aol puuvillastõst pleegitätü niidist. Kirälangust oll' punanõ puuvillanõ maagõlang ni ildampa poodivillanõ ja umakedrat villanõ. Linigõ otsa' õks alati ilostõti.

Timahava saa kuninga näpotüü meistrist tuu, kiä om kotoh valms tennü kõkõ ilosamba ja kõkõ inämbä aigu nõudnu linigu. Konkursil hinnatas, ku kõrdapite ja ku kimmält om koetu, kaetas ni hinnatas värme, kirja, ilostusi ni kuis nuu' kõik kokko sobitusõ'.

Kiä taht õks meistrist saia', sis piät kõik tüü (linigu kangas, linigu kiri, pilopits vai nõglaga tsusit kumak ni pulgakõisiga koetu pilo) hinel olõma tettü. Hindamisõl and mano tuu, ku meistri om mustri eis' vällä märknü. Vasta võtami ka linigu, ku olõt osalitsõlt eis' tennü ja täpselt mano kirotanu, määne osa linigõst om su tettü tüü. Näütusest: poodikangast ummõldu linik, a otsa' ommava' hinel koetu ja pilotatu, vai sis om vöödõt vanaima vai kinkagi töösõ koetu linigu-ots, mano pantu hindäl koetu linigukangas ja pilotatu pits, vai muu sääne. Kimmähe piät olõma selgtüskiri man.

Viimäne aig linigu tuumisõst vai saatmisõst üteh nime-sildi ja selgtüsega om 30. juuli Seto Käsitiü Kogo kontorihe Verskah. Tõid võetas vasta ka 1. augustil Kuningriigipäävä hummogu infotelgih kooni' kella 11. Tõid hinnatas ja hindaja' kuts kokko Seto Käsitiü Kogo. Kõigist konkursilõ esi-

Päälilik. ERMi kogo pilt

MTÜ Seto Käsitiü Kogo uut koolinuuri joonstusvõistlusõlõ

2026. aestak om seto näpotüüh vällä hõigat pääliligu aestagast. Aestaga joosul opitas ja opatas pääliligu kudamist, näüdätäs ja kõnõldas pääliligu ilostamisõst ni viiäs läbi 2 võistlust: joonstamisvõistlus noorilõ ja naisi pääliligu võistlus Kuningriigi kõgõ pareba näpotüütegijä välläsortmisõst.

Joonstusvõistlusõ teema om „Päälilik“. Võistlusõlõ oodõtas latsi 1.–12. klassini'. Tõie hin-

daminõ om kolmõh kategooriah: 1.–3. klass, 4.–6. klass, 7.–12. klass. Konkursi jaost joonsta' A3-suurusõ paprõ pääle pääliligu ots. Tere-tulnu' om kiri, koh om nätä' ka' linigu otsapilo. Reeglidõ perrä võit joonsta' erinevidõ kunstitarbidõga'. Tähtsä om, õt linik om värmilinõ. Ütelt latsõlt om oodõt üts kunstitiü. Tüü' andas kooli kunstiooppaja kätte, kõgõ viimäne päiv om 31. märts. Tüü tago-

matsõ küle pääle opilanõ kiro-tas uma nime ja klassi.

MTÜ Seto Käsitiü Kogo sääd kokko hindajidõ kogo. Kõgõ parebidõ tõie tegijit avustõdas ja sorditas vällä ka' külälisi lemmik. Maikuuhtetäs tõiest näütüs.

Umme tõid latsõ' tagasi saa-ai, nuu' jääse' Seto Käsitiü Kogo arhiivi.

Mano saat küüsüdä': Kala Ingrid, ingrit@setomaa.ee, 5120659.

tet tõiest säetäs vällänäütüs. Rahva hääletüse tulõmusõna hõigatas vällä ka rahva mee-

lest kõkõ ilosamba linigu tennü näpotüülinõ. Vällä andas kats avvuhinda: rahva miildumine

ja žürii meelest paremp. Päävedosnik: Kala Ingrid, tel 512 0659

Talina nulga seto' pei' vanavahtsõaestaga pito

22. jaanuaril oll Talina nulga setokõisi vanavahtsõaestaga pido. Kokko korju hulga setokõisi ja seto kultuuri sõpru ja ütehkuuh kaeti tagasi müüdä lännu' aestaga pääle ja säeti vahtsit mõttit.

Kõgõpäält kõnõli' pidokõrraldaja' Mõtsa Helve ja sootska Laaneotsa Annela, pääle näid nuursootska ja metropoliit, kiä' tõi umah jutuh vällä, õt ku tähtsä om seto kogokunna kuuhkauminõ ja kokkohoit-minõ nii Setomaal ku muial. Pikebält kõnõl Timmo Margus, kiä' kõnõl maast ja ilmast ja setokõisi tegemisist laebalt, õt kõik kokkotulnu' saasi' tiidä', midä kogokund tege ja mäntse' plaani' omma'.

Kohalõ oll tulnu' ka' delegatsioon Setomaalt: Hõrna Aare, Sarvõ Õiõ, Timmo Margus ja Grünbergi Maria. Sarvõ Õiõ ter-vit kõiki pidoligult lauluga'. Nii ku' õks seto pidol, oll ka' soo-kõrd laud laaditõt.

Päält jutta naati laulma ja tandsma. Tõist kõrda astõ publiku ette vahtsõnõ mihi summakõnõ Sarvõ Jaani iist-vidamisõl, kinkõ esine-minõ vöödõti hõste vasta.

Mitmit laula vidi iist Grünbergi Maria, kiä' hoit lau-lujärge korgõl. Pilli mänge' Hazlehurst Oskar, Grünbergi Maria ja Juhani Ell. Odak vinnü pikäst, laul

ja pillimäng taha-as kuvva-gimuudu otsa saia' ja juta-tamistki' jakku kavvast. **BERGI EMILIA**

Tõlknü' Sarvõ Õiõ.

Vanavahtsõaestaga pido.

Eräkogo pilt

Karro Silvia: Seto' omma' hinnäst igävätsest eesti kultuuri jätnü'

Veebruarikuu 75. aastaga juubölit pidänü' **Karro Silvia** ütles, et ta pruumõ televisioonih tüüh olt aol nii pallõ, ku tä sai, Setomaad ja setokõisi ekraanilõ tuvva'. Saatõsari „Veere pääl“, koh režissöör oll Brambat Peeter, ja saatõlõigu „Maahummoguh“ ja „Prillitoosih“ tõi' tä õks Setomaalõ ja setokõisi tegemisi mano. Eesti Televisioonih olt aastaga' olli' Setomaalt Jõksi küläst peri kuvvõlatsõlisõ perre viimädse latsõ Silvia jaost tähtsä' ja suurõ tähendüsega'. Inne tuud tä joudsõ 30 aastagast tüühü raadiohe läbi Puista Algkooli, Meremäe Keskkooli ja Tarto Ülikooli.

LAANEOTSA ANNELA

Kuvvamuudu sust sai teleaokiränik-toimõtaja-produtsent?

Ma lõpõdi 1975. aastagal Tarto Ülikooli. 1976. aastagal säeti kokko aokirändüsosa-kund, minkõ edimätseh linnuh lõpõdi' näütüsest Berendsi Erkki, Aru Krista. A meil oll kolmandal kursusel eriala valiminõ, ma lätsi aokirändüse pääle. Ma lätsi sinnä' poolõ päält. Ma ütli Peegli Juhani lõ, et ma taha üle tulla'. Peegel kai minnu ja küüsse, et kuus mu nimi om. Ütli uma nime – Karro. Määne Karro, õks vana Karu eis' olõt, naard Peegel. Mul tull naada' arvõstuisi perrä tegemä. Tuulaigu oll vaia mõista' 10 sõrmõga' trükki' – mul sai kül' tettüs, a olõ-õs hafotamisõ aigu, tuuperäst kirodi nõuka aol katõ sõrmõga'. Tuulaol tull kõik raadiosaatõ' maaha kirota', et Glavlit saasi' anda' loa saatõ eetrihe mineki jaost.

Päält ülikuuli ma sai kõrraga' tüüid Eesti Raadio latsisaatõh, mul olõ-õs suunamisõga' probleemi. Ma lätsi 1975. aastaga 1. augustil latsiraadiohe, koh olli 30 aastakka. Vahehtëpäl olli raadioh ka' kooltusjuht. Tuu olõ-õs mullõ miiltpiteh, ma tahtsõ õks saatit tetä'. Nii et ku kolleeg raadiost Kirodari Mati läts telehe „Maahummogu“ saatit tegemä ja üteli, et tulõ' ka', mul om toimõtaji vaia, sis ma kirodigi lahkumisavaldusõ ja lätsi.

2002. aastagal olli viil tüüh raadioh, a naksi tegemä saadõht „Veere pääl“. Produtsent oll Laiapea Vahur ja operaator Vilu Arvo. Televisioon om miiskunnatüü, kõkkõ tetäs ütehkuuh. Sarja „Veere pääl“ oll huvtav, a väiga' keerolinõ tetä'. Mi tei süämega'. Edimätse' kümme jako olli' eetrih 2003. aastakal. Päält tuud mi tei viil viis saadõht mano. Brambati Piitrega' mi käve mõlõbal puul kontrolljuunt ka 2008. aastakal ja tuust süündü dokumentaalfilm „Uus päev luuakse idakaares“.

Ku ma „Maahummogu“ lätsi, sis sääl oll produtsendi süsteem – ma olli toimõndaja ja produtsent, mi Matiga' olli tõõnõtõõsõ ala saatõjuhi'. Tuul aol maaelo läts väiga' pallõ tõistsagamatsõst. Eesti astõ Öuruupa Liitu ja tuu tõi hindäga' üteh väiga' halusa' otsusõ, a and ka' vahtsit võimaluisi. Mi mõtli „Maahummogu“ saatõhe mitmit vahtsit rubriike, mullõ jäi „Aia elo“. Tuu jaost mi otsõ huvtavvi aidu, parebit kärnerre, kiä' sis opsi'. Mul hindäl tiidmisi olõ-õs, ma võti hindä kõr-

valõ asatundja Eskla Väino, kiä' avit teemasit ja inõmisi lõüdä'. Tuu oll huvtav aig. Ma olõ „Maahummoguga“ kats kõrda kaunu' Berliinih Grüne Woche põllumajandusmessil. Mi käve mitu kõrda ka' Helsingih aianusmessil. Näütüsest amplit ma näi sääl edimäist kõrda. Pia valuti' nuu' Eesti aia'. Nuu' aastaga' olli' aiandusõ häitsemisõ alostus.

A mu süämeh oll kõikaig mu kodokotus. Vähäbält kõrra õgal huuaol mi tei paar võttõpäivä Setomaal. Hüä oll tulla' tutvido vai sõpru mano kõnõlõmma näide õgapäävaelost, a ka' eiserälistsist tegemisist. Ma kõõ kai erinevvi teemasit, proomõ olla' aoh, tsihist õks tuu, et kõigil kaejil üle Eesti olõs huvtav. Järvellili Reinuga' olõ pallõ arotanu' rahva elokõrraldusõ üle ja tutvustanu' seto kultuuri. Üteh saatõh mi näi, mäntse' rõiva' pand sälgä seto miis ja koh ja mille täl om väits. Vanastõ oll õgalütel väits üteh. Rein oll ka' seto raha kaukivõtmisõ iistvidäjä. Kunigriigipääväl saat parhillaki' uma euro' vaelda' Seto krooni vasta!

Kooseri Viivika oll Meremäe muusigaelo iistvidäjä, timä leelorühm ja Seto Miili Summa mi olõ saatõhe salvõstanu'. Mi olõ ka' Helmi Valduri koori salvõstanu'. Ma käve Meremäel koolih. Parhillaki' om siih hulga tutvvi, a om ka' Obinitas. Hõrna Aare ja Rieka omma' kõõ lõüdnü' aigu, et mu puult vällä pakut teemat laebalt arotä', näpotüimeistri' Lillmaa Terje ja Mehiläse Margit omma' näütüsest opanu' klaasiusuvüü tegemist. Mehiläse Margiti imäga' mi opõ sõira tegemist. Kõgõpäält lehmä nüssminõ kafamaal ja sis edesi, kooni' sõir sai kaussi.

A mi käve muidogi' õgah Setomaa nulgah. Mi filme ka' Verskah, Miktämäel, Saatserinnah. Tulõ miilde, et kuvvamuudu Setomaa kohvikidõ pääväl Vabarna Maret kõnõl, kuis tetä' kiholasõruuga – ruug nii ku ruug õks, õnnõ sinnä' oll hulga tilli sisse pant, sääl seeh oio' nii ku kiholasõtsiibo'. Sääl sis tei ka' intervjuu Jalmar ja Sandra. Nä kõnõli, et kuvvamuudu nä edimäist kõrda kokko sai', ku nä olli' umbõs säitsmeaestagatsõ'. Jalmar om ülnü', et ma olli edimäne aokiränik, kiä' Zetodõga' teleintervjuu tekk. Tuu oll erälde latsisaatõh „Tsirk-tsirk-tsirgukõnõ“ jaost. Tuu saatõ kuvvõh jaoh mi kõnõli Võromaa, Põlvamaa, Mulgimaa ja Setomaa latsiga' näide umah keeleh ja mi arodi, et kas näide vanavanõbidõ kultuur ja kiil jäas ello. Mi

Karro Silvia Leelokandjatõ kooriga Terevisioonih. Eräkojo pilt

proomõ juttu aia' õks seto keeleh ja peräst ekraani pääl oll eestikeeline tõlgõh. Ma arva, et olõki-i olnu' tõist teleaokiränikku, kiä' olõs säänestmuudu süsteemselt Setomaast saatit tennü'. Kõvastõ tei tüüd, päävä' ja üü' sai tüüd tettüs.

Mäntselgi' aol naati mullõ kõnõlõmma, et jäl' sa läät Setomaalõ, täks tõisi jaost oll tuud pallõ. A õga ma perrä ka' anna-as, üts kõrd huuaol joosul mi olli Setomaal! Terveh Eestimaa sai niikunni õgal aastagal läbi sõidõtus. Septembrist juunini' õgal puulpühäl 50 mintat saadõht – sinnä' mahtsõ hulga! Üle 10 aastaga „Maahummogut“ – väiga' huvtav tüüelo.

Ka' „Prillitoosi“ toimõtmisõ aol mi käve õks mõnõl kõrral Setomaal ello uurmah ja ülesvõttit tegemäh. Elo kõik-aig muutus ja ma tundsõ, et ma pia umalt puult nuid muutuisi aolukku salvõstamma. Õks tulõvõgu jaost. Rahvusriinghäälingu arhiivist vaest kunagi kiäki' nuu' lõüd üles.

Seto keelest ja meelest

Ku ma televisiooni lätsi, sis ma naksi sääl kõiki setokeelitsit saatit eesti kiilde ümbre pandma. Nii õmmõgi' ETVh aastagil 2003–2019 tiitritõlko' mu tett. Telemajah tiiti, et ma mõista seto kiilt. A saatidõ lõputiitrih olõ-õi tuud kunagi kirja pant.

Sammamuudu ma tei tiitritõlko' võro ja mulgi keelest. Saatõsaräh „Säärane mull“ ma mõntkõrd küüsse Laande Alli käest nõvvo. Õga kiil om ummamuudu terveh pala, seto kiil olõ-õi määnegi' murrõ, om umaette kiil. Eesti keeleh mõntkõrd saa-ai nii hõste üldä' ku seto keeleh. Säänestmuudu om.

„Veere pääl“ tegemisõ aol oll nuid inõmisi, kiä' taha-as seto keeleh kõnõlda'. Ma olli võtõrühmäh tuu uma seto ja ku ma kõnõli, sis mi sai piagi' umavaihõl ka' seto keeleh kõnõlda'. Tuu oll kõõ nii hüä süämele, et

kattõ häbitunnõh. Sis oll eestläisi, kiä' kaiõ' setokõisi pääle halvastõ, nä arvssi', et seto' omma' joodigu', vaesõ', kõnõlõsõ' tsuudalt, käävā' halvastõ rõivih jne. Parhilla' om seto olla' uhkõ ja hüä. Uhkõ' omma' vaehtõpäl nuuki', kiä' olõ-õi seto'.

Ma olõ Setomaal süündünü', koolih kaunu', sis säält ar' lannü'. A ma olõ-õi säält perüselt kunagi' ar' lannü'. Ka' peräst tuud, ku olõ-õi inäp vanõbit, ma olõ õgal suvõl vähäbält paar nädalit uma sünnükotõh Piusa veereh. Säält ma saa elämisõ jaost joudu. Mu hing om sääl muidogi' ka' ülejäänü' ao, ma püvvä umma muudu üteh avita' uma rahva tegemisilõ. A ma elä Eesti tõõsõh otsah ja ma saa-ai nii pallõ anda' seto kultuuri jaost ku nuu', kiä' eläse' õgapäävätselt Setomaal. Seto kultuuri, elokultuuri hoitva' eloh inõmisõ, kiä' sääl eläse'. Kultuur jääs ello, ku kohaligu' sääl eläse'. Ma olli 10 aastakka riikligu Lõunõ-Eesti keele ja kultuuri programmi nõvvo-kõgo liigõh, edeotsast viimätsõ päävani'. Ma olli sis tüüh Eesti Raadioh, ma vastudi programmi nõvvokõgõh meedia teema põhimõttidõ ja tsihte vällätüütämisõ iist. Kama Kaido oll sis nõvvokõgo juht, Alligu Jaak oll kultuuriministri. Tuu oll väiga' lagia riiklik programm. Ku tuud olnu-us, sis tiiaiki-i, et kuvvamuudu seto, võro ja mulgi kultuuri ja keelega' olõs lannü'. Läbi programmi rahastõdi lajalt erinevvi kultuuritemaati-gaprojekte. Säält mi sai tukõ ka' „Veere pääl“ saatõ jaost. Raadio, tele, film, aoleht – naati umakeelitsilõ aolehtilõ rahaapi andma, ka' Uma Lehele. Tarto Ülikooli mano tetti Lõunõ-Eesti oppõtuul jne.

Sa olõt eis' ka' ülikoolih opanu'.

Ku Eesti Vabariik tull, sis naati koolõh vahtsit ainitt luuma ja meediat oppamma. Ma opsi Talina 21. koolih, Talina

62. koolih. Talinah olli Pedagogilisõh Ülikoolih audio-visuaalsõ meedia eriala tegemisõ man. Ma opsi sääl mitmit aastakka ringhäälingu aoluku. Meediat opsi ka' Kergetüüstustehnikumih. Tuu oll aig, ku meediamaastik muutu ja tsiht oll opada' noorilõ, et kuvvamuudu meediat mõista'.

Talina Ülikoolih olli' väiga' teräse' ja andõka' üliopilasõ'. Näidega' oll nii huvtav, et ma tei sääl tüüd hüäl meelel. Pia kõik omma' parhilla' kuulsa' ja hüä' tegijä' meediamaastigul.

Televisioon om uma mõoga'.

Ma olõ televisiooni asja ajanu' tiidligult – tuu om mõõsap tuuperäst, et sääl pilt liigus. Seto rahvarõiva' ja kõik olõ lasknu' televisioonih vallaõ kõnõlda'. Ka' elo õigõstpidamisõ. Nii et seto kultuuri õga nulk om saanu' läbi võõdõt. Tuu pildilinõ jäas igävätsest aast arhiivi alalõ. Parhilla' om seto kultuur nii tugõvalt eestläisi meeleh, tuu om eishindästmõistõtav, tuud pia-ai inäp erälde toontamma.

Kuis om olnu' su ku seto elo liinah?

Sorrõsetodõh lauli. Mi käve pallõ esinemäh ka', festivalõl. Mul om imelinõ mälestüs, kuvvamuudu seto laul mõõs. Üts festival oll Vilniusõh ja üteli õdagul oll kinnine kontsert nuilõ, kiä' olli' umakultuuri, folkloori asatundja', professori'. Heliste Leida ja Karbi Valli lauli' velekesele kotost ar' minemisõ laulu. Lauli' Linnasmäe Villulõ. Sântse' laulu' toova' juuri mant erilist joudu. Tuu sõnum om midägi' väiga' müstilist. Saal oll laulu lõpuh mitu mintat täveste hilla. Ja ku sis naati plaks-tamma, sis tuul taha-as lõppu tullaki'.

Läbi leelolaulu om tulnu' mi mano uma rahva elokõrraldus läbi aastagasatu. Hüämiil, halõhus, hingejoud. Ku mi opi ja laula nuid vannu laula, sis

mi saa nuist joudu mano. Tuu om hinge tunnõhtamisõ joud. Tuuperäst om vaia õks minnä' Kunigriigipääväl, et üteh tõisiga' ka' laulta'. Õga kõrd ütehkuuh hümmi laultõh om nii võimas tunnõh, et sis saat arvu, ku sügäväh omma' mi juurõ' ja ku tugõva' mi rahvana olõ. Õga kõrd ma tunnõ säänestmuudu.

Kõnõlõ' uma perrest õks ka'.

Mu poig om ka' uma elo televisiooniga' kõitnü'. Tä om jo paarkümmend aastakka Eesti Televisioonih montiirjä. Toimõtaja ja režissöör tulõva' montaaži ja sis nakasõ' ütehkuuh montiirjaga' sõnna, hellü ja pilti kõrda säädma'. Montirja käe all saadõh saa valmist sântsel kujol, midä kaeja' nägevä'. Tehnilinõ ja loomingulinõ om tuu samal aol kõrraga' ja Kareliil saa jo 20 aastakka tuud tüüd tettüs. Parhilla' tä tege üteh produtsendiga' saadõht hõimurahvist.

Sa õks postitat sotsiaalmeediahe Piusa veere päält.

Jah, mi kau Jõksi küläh nii pallõ, ku mi jovva. Talvitsõl aol veidebä, a suvitsõl aol ma olõ hüä pallõ aigu Piusa veereh umah kotõh. Tuu om üleilma kõgõ ilosap kotõs ja Piusa om mu uma jõgi.

Mäntsido asjuga' sa parhilla' tegelet?

Ma kau pümmesilõ inõmisilõ raamatit sisse lugõmah. Su „Minu Setomaa“ raamadu olõ ma' sisse lugõnu', sootska Tormi Pireidi raamadu olõ ma' sisse lugõnu', no' alosti Raudoja Ahto raamadu sisselugõmist. Ma hoia Setomaa asjul silmä pääl, panõ kõkkõ tähele. Ma loe ja panõ miildumisõ märke. Seto Latsi Kooli tegemisi ka' kae. Elo om jo elämisõ jaost. Ma taha-sigi' ellä' niikavva, ku ma tunnõ elost hüvvämiilt.

Tõlknü' Sarvõ Öio.

Setomaa savi – midä tuust sai tetä’?

NASSARI ELVI

Setomaal olli’ vanast suurõ’ perre’ ja maad vähä. Põllumaa ol’ mõnõl liivanõ ja kehväkene. Maapuudusõ peräst tull’ tüüd otsi’ muialt. Vahel tull’ tuumata’, minkõga saasi’ rahha tiini’. Turu pääle viidi põllusaadusi ni siini-marju. Kiä mäanest käsitiid tekki, käve umma kraami laatu pääl mõomäh. Käuti ka ehtüstõiel, ahjõ ladamah; noorõmba’ lätsi’ Eestimaa lõ näitsikust, sulasõst vai sügüse linarabajast. Eesti poolõ pääle sõidõti ka kauplõmma, õt vaheltkassu saia’. Tuntu rändkauplõja’ olli’ potisetõ’, kiä’ vaeldi’ savianomit nartsa vasta. Nardsukuurma’ viidi Rāpinā paprõvabrikõhe paprõ tegemisõst.

Kual peremehel oll’ savinõ maa, tuu palõf talotüü kõrvalt savianomit tulu saamisõst. Mõnõ’ palodi’ kirbidsäkiivve. Vormmist-palotamist tetti jaa-hel aol, lämmä ilmaga kaibõti-kogoti savvi kaussõ-pottõ tegemisõst. Ümbre Petsere oll’ mitmit külli, koh savianomit vai telliskivve tetti. Säändse’ olli’ Mõlnikova, Raagosina, Kolovina, Puravitsa, Nudretsuv, Sabelina. Savitüükua’ olli’ ka Perdaku ja Lādināh. Kirbitsit palotõdi Matsurih, Kolodavitsah, Voropih, Luhamaal ni ka Laura lähkoh. Nuist olõ kirotanu’ pikembalt Setomaa 5. ja 8. kogomikuh (ilmu 2012 ja 2022).

Suurõmb kirbidsävabrik ehtedi joba 1923. aastal Mõlnikova küllā, eestiao lõpuh kand’ tuu nimme aktsiaselts „Ehitus“. Edimāne seto kirbidsävabrik oll’ Oina Ivani (Miitra Ivani) uma, miä alosõ 1907. a. Petserih tüüd. Kivipalotajast olõvat olnu’ sääli üts Pihkva vindlāne. Vabrigukõnõ hāädü ar’ tulõkahõh (Piho Mare seletüs mullõ). Kimmāhe oll’ kirbidsävabrik joba 1921. a (vai eiski varahampa) Matsuri küllāh. Peremehe’ olli’ setõ’, Antonov (peräst Lepp) ja Oja-perv. Samah küllāh oll’ kah Pedājā Nikolai (Miko) ja Vamstõ küllāh Ojaperve Fjodori (Hõti) kirbidsätüüstüs. Üts Matsuri miis, Feodorovi Aleksander, lask vil inne sõta Orava valda Suurõ-Kolodavitsa küllā vabrigu ehtä’.

Savvi tarvõdi Setomaal anomidõ/kirbitsidõ palotamisõst, a savi oll’ ka hüä ehtüsmatõrjal. Parhillatsõlgi aol om siih ja sääli vil alalõ savisainuga huunit, päämātselt lautu. Eis’ olõ nānnü’ nuid Koidulah, Kunid-sagorah, Saaboldah ja Sesnigah.

Arvada om nuid mitmõh paigah muialgi alalõ.

Rassõlt sullav savi. Sääli, koh löüdü veiga hüälāadulist savvi, miä ka veiga korgõlõ kuumusõlõ vasta pand’, kaibõti tuud ni müüdi muialõ. Vai sis vormti kotusõpāäl aho sisevuudri kivve – šamottkivve – vai valmstõdi tulõkimmāst savvi ja mõrtlit. Tulõkimmit kivve ja savvi tekki tüüstüs Küllätüvā küllāh. Kruuse veski man Küllätüvā-Kasakuva küllā savipervi pääl tekki eestiao rassõlt sulasavist tulõkimmit kirbitsit „Estošamoti“ vabrigu pidājā taanlanõ Clauseni Johan.

Tulõkimmās savi oll’ maa-vara, minkõ kaibmisõst tull’ riigi käest luba võtta’. 1920. aastidõ lõpuh nakaš Lādinā küllāh savvi kaibma ja müümā eestlane Veinbergi Karl. 1930. aastil tull’ kaibjit mano mitmit: Väiko-Puravitsah Kurt Fersen (säkslanõ), Kolovinah Artur Tahv, Aleksander Simon ja Johannes Sester. Tuu kõgõ kot-silõ saa põhālikumalt lukõ’ mu kirotusõst „Raskulava ja tule-kindla savi tootmine Eestis 1923–1941“, miä ilmu minevā aasta Vilāndi Kultuuriakadeemia 17. kogomikuh *Studia Vernacula*. Ütekkõ kaibõti tuul aol Petserimaal ligi 5350 tonni rassõlt sulasavist tulõkimmāst savvi, Võromaalt Joosult 2780 tonni. Hinnatut savvi ja ka anomasavvi veeti Petseri jaamast rongiga õgalõ poolõ, 1931. aastast nakaš tüüle Tarto-Petseri raudtii.

Vindlāiste savitüükua’. Petserimaal savitüükodasit om uurnu’ etnograaf Laidi Eerik, kiä käve 1920. aastil Petseri lähkoh Raagosina ja Mõlnikova küllāh, koh vindlāse’ teie’ laatkut (savianomit), saviliudu ni poripottõ. Nuid ahokuumusõlõ veiga vastapidāvit kõvvu savianomit vormti ja palotõdi savvutarõ ahõh. Poripotiga sai süüki panda’ ka tultsidõ hütsi pääle. Savianomih sai hoita’ ka piimā, hapupiimā, metanā nat vai rasva. Säändsido anomidõ jaost sobis hõste vähāse liivaga nii-üldä’ rasvanõ savi, midä kaibõti Paatskovka mõt-sast. Joba anomidõ valmstamisõ aigu siāti savilõ sõmarat mano, midä sai puru pesset ja sõglut ahokerise kivvest. Poti’ säeti 4–5 rialt suitsuahju ristipant halgõ vaihõlõ ni palotõdi 2,5–4 tunni. Pääle palotamist kastõti kuuma’ poti’ rüājahu kohetusõ sisse. Tuu kastminõ tekki savipaa’ veiga vastapidā-

Seto naane laado pääl kauplõmah. 1937.

Virumaa Muuseumi kogo pilt

Pottsepp Võsonurmõ Miitra Perdagu küllāh. 1924.

ERMi kogo pilt

Vanamiis Petseri laado pääl. 1937.

Virumaa muuseumi kogo pilt

väst, jāie’ hahkjat vai pruum-jat värmī.

Üts meistrimiis, Mõlnikova Volkovo talo peremiis Olenini Stepan olõvat aastah tennü’ käsipõrā pääl ligi 1500 palotõt ahõpata (üte vooriga mahtu ahjo 40–60 pata). Tüüd tetti kõõ perrega, naane ja latsõ’ avidi’ anomidõ jaahtamisõ ja kokkopakmisõ man. Potitegijā’ eis’ valmsti’ ni mõie’ ināmbüiste Petserih turu vai laado pääl. Potisetõ’ säändsido anomidõga kauplõ-õs, selle õt tsuhkna’ nuid osta-as, olõ-õs harinu’. Pääle Olenini perre teie’ Mõlnikova küllāh põlvõst põlvõ savianomit vil kah Tihhomirovi ja Kisseljovi perre’. Setodõ kot-silõ om Adele Lübek umal aol märknü’, õt kah üts seto tekki poripottõ. Tuu miis oll’ Vaartsit küllāh potimeistri Võsonurmõ Vassõ (Kaafo Vassõ) naaseesā.

Kododsõ’ savitüüstusõ’. Ku Petseri lähkoh teie’ vindlāse’ palotõt anomit ilma vaabalda, sis Pihkva man tetti ka vaabatõtkirātet anomit, midä tuudi Setomaalõ kah. Savianoma’, midä valmstõdi setodõ savitüüstusõh, olli’ prostõmba’, kaunistamist oll’ vähä’, a kõik olli’ õks vōõbatõ. Edimāse savitüükua-potivabrigu teie’ 1910. aasta paiku Väiko-Puravitsa küllāh kats velja, Lüüsi’. Vanõmb veli Mihāl olõvat anomategemist kānuu’ opmah Pihkva meistridõ man. Palotamist lasti opada’ küllāh kotusõ pääl. Ahokivve sääli palotõda-as, tuu jaost oll’ vaja tõist-sugumast savvi, õnnõ anomit. Ku Eestist sai umāette riik, koh nakaš olõma ka Setomaa, läts huugu kausivabrikidõ tege-

minõ – anomist oll’ pääle sõa kõvastõ puudus ja ināmb saa-as Pihkvast kaupā.

Vannu setodõ savitüüstüste kotsilõ käve 1960. aastil tiidmist küüsümāh Niidu Vilma. Mõnõ’ meistri’ vai näide sugulasõ’ olli’ tüulaiga vil elõh. Tiidmist küüsse tā E. Pliini käest Perdagu küllāst, Vassili Kuhi käest Nudretsuvast, Aleksei Haugi käest Sabelinast ja Ivvan Rulliku käest Jatsmanist. Kahõst olõ-õi nuid jutta-üleskirotuisi ināmb alalõ – kas jāie’ nuu’ Niidu hindā kätte vai omma’ lānnü’ muuseumikogost hāõmā. Mārgit om Niidu kirotusõh, õt Perdagu küllāh olõvat olnu’ katõsa potimeistrit, a kiä’ nuu’ olli’ vai koh olli’, tuud olõ-õi kirotõt.

Niidu Vilma andmidõ perrā olõvat 1920. aastil Setomaal olnu’ kokko 14 väigokõist savianomatüüstüst. 1930. aastil oll’ mõni mano tulnu’, sis arvada kolmõkümne aasta joosul oll’ näid kokko 17–18. Ināmbüs nuist oll’ ümbre Saatse küllāh vai Petsere vallah. Māandsih küllāh nā olli’, tuud olõ-õi täpselt tiidā’, ja oll’ kah nii, õt mõnõ’ nuist tüüdi’ pikembāt aigu, a mõnõ’ õnnõ aasta vai paar. Lühembāt aigu tüüdi’ säändse’ potimeistri’ nigu Maimik Võõpsuh, Kass Väiko-Puravitsah ja Võsonurm Vaartsih. Mitmit anomategijit eli Sabelina, Kolovina ja Nudretsuvā küllāh. Mitmõh perreh, nigu Haug, Metsaluik ja Kuhi, oll’ tüükoda mitmõ vele pääle. Väiko-Puravitsa küllāh oll’ savikoda Lüüsi Tepol, Jatsmani küllāh palõf anomit 1929. aastani Reinola Andre, kinkõlt läts tüüstüs 1930. a üle Rulliku Ivvanilõ.

Potimeistri Metsaluige Vassõ pujatütär Metsaluige Valentina (Valli) om Soomõst mullõ kirotanu’, õt vanaesāl oll’ Kolovinah uma väiko tüüstusõkõnõ. Timā poig Metsaluige Mihhail (1928–1966), Valli esā, kõnõli, õt avit esā Vassõl anomit tetä’ ni laado pääl müvvā’.

Vanaesāl oll’ väiko elāminõ, minkõ esā ehit peräst ümbre, voodõrd’ valgidõ kirbitsidõga. 1960. aastil sattu vanaesā savikua katus sisse, ilma käh pia-as ināmb ka savisaina’ vasta. USSõ’ võeti iist ja tarvõdi ar’ tõõsõlõ huunõlõ. Päälesõa aol, ku erätüüd sukugi sallita-as, lõpõdi’ potimeistri’ uma tüü ar’. Savianomit naati tegemā Petsere küle all suurõh keraamigatüüstusõh.

Pliini Ivvani savikoda-savod. Kõkõ kavvamba, vil ka kalhoo-siaol tüüf edesi Perdagu miis Ivvan Pliin (1911–1987). Pliini tüükoda oll’ tarõst kavvõmbah erāle huunõh. Tagomatsõh tarõh oll’ püür (keder) ja palotamisahi. Savvi tuudi kolmõ kilomeetri kaugusõlt Piusa jõe veerest. Tuu jaost, õt ahotāüs (700–800) anomit valmista’, tull’ kuu aigu tüüd tetä’, ka õüt-sel aol, selle õt kausivalmstamisõl saa-as tüüd katski jättā’. Ahol oll’ kats otsa (suud), suurõmbast panti anomā’ sisse, ahju panõminõ-sāadminõ võtt aigu pia kats päivā. Aho-suu müürti kirbitsidõga kinni, vähāmbāst otsast panti ahõpuu’ sisse ja naati aigupite küt-mā. Küteti 24 tunni.

Aamõtit oll’ Pliini Ivvan õpnu’ uma lellāpujalt Võsonurmõ Miitralt, kiä oll’ harõtanu’ üte Võromaa meistri man. Tüüd tekki peremiis Pliin kotõh ināmbüiste ütsindā, vahel olli’ naane ja tütre’ kah abih. Naane avit anomit vōõbada’ ja müvvā’. Kotusõ pääl kutsti Pliini vab-rikut savodast (vinne sõnast *zavod*). Saatse muuseumi näütusel om välāh hulga timā savianomit, pottõ ni liudu. Meistrist hindāst ja timā tüüst om tett 1968. aastal ka vilm.

Tõistõ Perdagu küllā savitüükodadõ kotsilõ olõ-õi midāgi tiidā’. Korela Tea om kirotanu’, õt pottõ tetti sääli pääle Pliini vil kah Jõesuu, Harju ja Võsonurm talõh. Või olla’ tiid kiāki lehelugõjist määnestki tiidmist mano anda’?

Potisetõ’ sõidi’ üle Eestimaa kavvõ vällä. Potisetõ’-kausi-kaupmehe’ käve’ ja kaupli’ savianomidõga-pottõga üle Eestimaa kavvõ. Vahet tulõ tetä’, õt kausimeistri’-pottsepā’ olõ-õs rändkaupmehe’ nigu potisetõ’. Nimā’ mõie’ kotost vai veie’ uma kauba turgu. Ummi väigokõisi hobõssidõga – tuust arvada ka tsuhnidõ pant nimi setukas – paigast tõistõ, takah regi vai ratta’ (vangõr). Rattidõ pääle oll’ säet hainavidāmisõ raam, õt ināmbā nartsa pääle mahasi’. Anomakuurma’ oll’ hoolõga kokko säet, anomā’ hainu vai olgi sisse kimmāhe ar’ pakit. Anomit müüdi taht-jilõ vai vaeldõdi’ nartsa vai muu talopidāmisõst ülejānū kraami vasta nigu elājidõluu’ ja sarvõ’, hobõssõihvi’ vai tsiahafasõ’. Randaistõga vaeldõdi anomit kala vasta. Seto potimeistri’ taha-as umma kaupā potisetodõlõ veiga müvvā’, selle õt nuu’ tahtsõ’ kätte saia’ odavalt. Lādinā miis Repān Nikolai om kirotanu’, õt aastil 1935–1939 osti’ potisetõ’ uma kauba päämātselt Valgast, kost arvada saiõ hulgi ostõh kasuga.

Kauplõmah käuti päämātselt Valgamaal, Vilāndimaal ja Võromaal, a mõnõ’ kausimüüjā’ jõudsõ’ ka kavvõmbahe. Tsātski nulgā mehe’ olla’ jõudnu’ ka Narva ja Haapsallu vällä. Lādinā küllāst tiidā’ potisetõ’-kauplõja’ olli’ Perve Ivvan ja Mürjimāe Piitire. Inne tõist maailmasõta, aastil 1937–1939 käve’ kauplõmah vil kah Lādinā kandist Repān Mihāl, Haanjamāe Hipo ja Saaboldast Kullasaare Piitire, Perdakust Pliini Nikolai (Mikk?). Lõvi Laine mälehtās, õt ku timā’ 1970. aastidõ algusõh Perdakuhe mehele tull’ käve küllāh Vabarna Ivvan, kinkõ kuurmah oll’ vāno vanaaolitsi saviliudu (või olla’ õt Pliini anomit) ni oll’ ka värmilitsi vahtsõmpi anomit. Vabarnal oll’ Verskah määnegi kokkoostupunkt.

Potisetõ’ olli’ ettevõtligu’ inemisõ’, a õga tuu tüü olõ-õs hõlpsa – aigu kulusi pallõ ja rahha kah. Tuuperäst kaeti, õt koh kotusõ pääl olõsi’ sõbra-mehe’, kohe üumajale saia’. Pidi olõma hüä jutumiis ni kauplõja, asāajamisõl tull’ kasut õks väiko kaalus. Müümisõ man selet seto, õt õga naa’ poti’ jo eishindāst midāgi massa-ai, vot vōõbataminõ ja vidāminõ om tuu, miä tege hinna kallist. Perreh latsõkõisi meelēditi, kingti savist pardsipill (vile), perretüt-rele määne anomakõnõ. Vana’ pernaase’ mõistsõ’ vastapidāvit savianomit hinnada’ – ku oll’ vaja leevākõhetust siada’ vai kuurt vattu pessā’, püüsse rassõ savianom hõste paigah.

Hüä’ inemisõ’!

- Saatse muuseum taht tetä’ näütüse Setomaa savist ja tuuperäst pallõ teid appi. Kas om kinkõlgi mäletüisi vai pilte Setomaa savitüükodadõ pidājidõst, potimeistritõst, potisetodõst? Kas om mälehtāmist vai pilte umaaolistõst kirbidsätüüstustõst ja näide pidājidõst? Oodõt omma’ ka pildi’ saviehtüisist, miä’ vil alalõ vai miä’ vil õnnõ pilte pääl nātā’.
- Kiroda’ elvi.nassar@gmail.com vai helstā 527 1760 (või eis’ tagasi helstā’).

Lehte tegevä’:

Toimõtaja Kauksi Ülle, tel 5656 9079, e-post: kauksiyille@gmail.com
Toimõtaja (lisaleht Vahtsõt Vallah) Järvelilli Rein, tel 504 6423, e-post: rein.jarvelill@setomaa.ee

Keeletoimõtaja Palmi Silvi

Seto keele tõlkja Sarvõ Öiõ

Külesāadmine Lõõpri Priit

Välläandja: Setomaa Liit

Setomaa kolleegium: Alumäe Helen, Kauksi Ülle, Laaneotsa Annela, Matvei Arvi, Sarvõ Öiõ, Leima Aarne, Kruusamäe Meelike, Jürjõ Vello, Järvelilli Rein, Leima Evelin, Mustimetsa Indrek.

Trükjā: Printall AS

Lehe ilumist tugõ Setomaa Kultuuriprogramm ja lisalehte Vahtsõt Vallah Setomaa vald.

KAASTÜÜ’ saata’: kauksiyille@gmail.com

vai Setomaa aoleht, Obinitsa küllā, 65301, Võro maakund.

SETOMAA VALLA UUDISÕ’ saata’: rein.jarvelill@setomaa.ee

Tähtaig õga kuu 12. kuupäiv.

Lehe telminõ ja reklaam: tel 5627 3889, info@setoinstituut.ee

Setomaa vald jagas tunnustusi.

Foto: Reigo Teervalt

Setomaa vald tunnustas silmapaistvaid tegijaid

Reedel, 20. veebruaril anti Värskas Kultuurimajas toimunud pidulikult kontsertaktusel üle Setomaa valla 2026. aasta tunnustused. Sündmus oli pühendatud Eesti Vabariigi aastapäevale ning tõi kokku inimesed, kelle töö ja pühendumus on rikastanud Setomaa elu eri valdkondades – kultuuris, hariduses, kogukonnategevuses, spordis, ettevõtluses ja avalikus teenistuses. Tunnustused anti üle kolmes kategoorias: Setomaa valla teenetemedal, aukiri ja tänukiri.

Kõrgeima tunnustusena andis vald üle **Setomaa valla teenetemedali** kahele inimesele, kelle panus on olnud pikaajaline ja silmapaistev.

- **Õie Sarv** – pikaagest pühendunud töö eest seto kultuuripärandi talletamisel, uurimisel ja tutvustamisel.
- **Rein Järvelill** – silmapaistva panuse eest Setomaa ja seto kogukonna heaks.

Setomaa valla aukirjaga tunnustati neid, kelle töö on jätnud sügava jälje kogukonna igapäevaelu ja kultuuriruumi.

- **Edvin Vendt** – pikaagest kohusetundliku töö eest Setomaa Muusikakooli akordioni- ja karmoškaõpetajana.

- **Linda Allas** – pikaagest kohusetundliku töö eest raamatukogu elava, avatud ja kogukonda ühendava paigana hoidmisel.
- **Meelis Krigul** – kogukonda rikastanud kunstilise panuse eest.

Setomaa valla tänukirjaga tunnustab vald laia ringi inimesi ja organisatsioone, kelle panus on olnud oluline Setomaa arengule ja kogukonna tugevdamisele.

- **Vassili Linnumets** – kauaaegse ustava Saate kiriku teenimise eest.
- **Evelin Turvas** – märkimisväärselt panuse eest Obinitsa kogukonna- ja kultuurielu arengusse.

- **Riho Puusepp** – tulemusliku ja kogukonda ühendava töö eest Saabolda küla külavanemana.
- **Anneli Jõgela** – pikaajalise pühendunud ja tulemusliku töö eest reaalainete õpetamisel Setomaa koolis.

- **Kristel Uiboupin** – rahvusvahelise õpikogemuse toomise eest Setomaa noortele.
- **Helgi Metsik** – panuse eest Obinitsa küla arengusse, heakorda ja eakate seltsingu vedamise eest.
- **Maimu Višnakova** – panuse eest Obinitsa küla arengusse,

heakorda ja eakate seltsingu vedamise eest.

- **Väärikate tantsurühm Hõbõhhõdsõ** – aktiivse ja järgima kutsuva tegutsemise eest.
- **Seto pererühm** – Setomaa esindamise eest 2025. aasta tantsupeol.

- **Elvira Põld** – kultuuripärandit ja kirikutraditsioone tutvustava tegevuse eest Setomaa Lasteaias.
- **Angela Rehi** – hambaravi-teenuse osutamise eest Värskas.

- **Niina Tsetshladze** – pikaagest töö eest Lüübnitsa külakeskuse majahoidjana.
- **MTÜ Karisilla** – Setomaa külade mängude 2025 suurepärase korraldamise eest.

- **Leie Hääl** – pikaagest pühendunud töö eest Setomaa Valla-
valitsuses.
- **Harri Antero Sundell** – järjepideva panuse eest Obinitsa kogukonna hüvanguks.

- **MTÜ Obinitsa Külade Selts** – Paasavolle taaselustamise eest.
- **Rainer Rahasepp** – pühendunud loomingu ja järjepideva töö eest seto keele ja kultuuri hoidmisel, arendamisel ning tutvustamisel.

- **Daisy Kudre-Schnyder, Doris Kudre ja Olle Ilmar Jaama** – maailmatasemel tulemuste eest suusaorienteerumises.

- **Aili Kamenskaja** – pikaajalise ja tulemusliku töö eest Setomaa Hooldekodus.
- **Leena Kukumägi** – pühendumuse ja südamega tehtud töö eest Setomaa Muuseumides.

- **Taimi Madalik** – pikaagest ja pühendunud töö eest Setomaa Muuseumide Seto Tsäimajas.
- **Maarja Saarine** – pühendunud töö eest Setomaa kultuurielus.

- **MTÜ Seto Kuninglik Teater** – pühendumuse, loovuse ja entusiasmiga tehtud töö eest seto pärandi ilu ja eripära kajastamisel.
- **Margus Alver** – toidukultuuri rikastamise eest.

- **Kristo Anderson** – Põlva Coop uue kaupluse avamise eest Värskas.
- **Ingrit Kala** – XXXII Seto Kuningriigipäeva eduka korraldamise ja läbiviimise eest.

- **Liina Oinak** – pühendunud, hooliva ja professionaalse töö eest avahõõlustöötajana Setomaa vallas.

Setomaa vald väärtustab inimesi, kes hoiavad elus meie keelt, kultuuri ja kogukonnatunnet ning panustavad igapäevaselt sellesse, et siin oleks hea elada. Tunnustused ei ole üksnes tänu mõõdunu eest, vaid ka julgustus tulevikuks.

Setomaa Vallavalitsus

Laine Lõvi pälvis Eesti Kultuurkapitali elutööpreemia

REIN JÄRVELILL

4. veebruaril kuulutati Eesti Kultuurkapitali 2025. aasta aastapreemiate laureaadid, kus ühe erilise tunnustusena anti välja rahvakultuuri valdkonna elutööpreemia. Selle tunnustuse pälvis Laine Lõvi Setomaalt, kelle eluaegne panus seto kultuuriloomesse ja -hoidmisse on olnud märkimisväärselt laiapõhjaline.

Elutööpreemia on Kultuurkapitali üks kõrgeimaid tunnustusi, millega hinnatakse pikaajalist ja silmapaistvat panust eesti kultuuri ühe konkreetse valdkonna edendamisse. Laine Lõvi pälvis selle tunnustuse töö

eest, mida ta on teinud seto rahvakultuuri alal – olles nii identiteedi hoidja kui ka kultuuri mitmekesisuse esindaja.

Pidulik auhinnatseremonia toimus Ukuaru muusikamajas, kus lisaks Lõville tunnustati kõiki elutööpreemia ja valdkondlike preemiatega silmapaistvaid kultuuri-
tegijaid erinevates kunstide ja kultuurivaldkondades.

Kultuurkapitali elutööpreemia annab tunnustuse kõigile nendele inimestele, kelle töö ei ole pelgalt karjäär, vaid pühendumus kultuuri hoidmisele ja edasiandmisele ning kes on oma tegevusega märkimisväärselt mõjutanud Eesti kultuuriruumi.

Omavalitsusjuhtide mitmevõistluse esikohad Setomaale ja Võrumaale

REIN JÄRVELILL

12.–13. veebruaril toimusid Setomaa vallas Eesti-maa Spordiliidu Jõud egiidi all Värskas ja Lüübnitsas 22. Eesti omavalitsusjuhtide mitmevõistlused.

Neljapäev, 12. veebruar üllatas osalejaid haruldaset päikeselise ja lausa kevadiselt sooja talveilmaga – justkui tellitud sündmuse meeleolu loomiseks.

Mitmevõistlusel oli stardis 16 võistlejat: kolm naist ja ülejäänud mehed. Osaleda said nii praegused kui ka endised omavalitsusjuhid, mis andis võistlusele erilise mõõtme – kogemused, sportlik vorm ja hea huumorimeel kohtusid rajal võrdset.

Kahe päeva jooksul pandi end proovile kümnel eriilmelisel alal, mis nõudsid nii täpsust, vastupidavust kui ka meeskonnavaimu: kombineeritud teatevõistlus, korvpalli täpsusvisked, suusaorienteerumine, ATV täpsussõit, kelgutamine, uisutamine ülesannetega, rattakross, noolevise, kalapüük ja kabe.

Kahe päeva jooksul pandi end proovile kümnel eriilmelisel alal, mis nõudsid nii täpsust, vastupidavust kui ka meeskonnavaimu: kombineeritud teatevõistlus, korvpalli täpsusvisked, suusaorienteerumine, ATV täpsussõit, kelgutamine, uisutamine ülesannetega, rattakross, noolevise, kalapüük ja kabe.

Setomaal toimunud mitmevõistlus näitas, et omavalitsusjuhtide kohtumine ei pea piirduma koosolekulaudadega. Sport, loodus ja hea seltskond loovad pinnase, kus sünnivad nii tugevamad sidemed kui ka uued ideed.

Mitmevõistlusest osavõtjad pärast autasustamist.

Foto: Rein Järvelill

Hea Setomaa rahvas!

Veebruari lõpp on aeg, mil meie mõtted on olnud Eesti riigi sünnipäeval. Vabariigi aastapäev ei ole ainult kalendripäev – see on hetk, mil vaatame tagasi oma juurtele, tunnustame oma inimesi ja küsime endalt, millise Setomaa ja millise Eesti me jätame järgmistele põlvkondadele.

Tänavune pidulik kontsertaktus Värskas kultuurimajas oli eriline ja südamlük. See andis võimaluse öelda tänu neile, kelle töö, pühendumus ja hool on kandnud meie kogukonda edasi. Setomaa valla kõrgeimate tunnustuste üleandmine ei ole pelgalt aus-tusavaldis üksikisikutele – see on kinnitus, et meie kogukond väärtustab tegusid, mis hoiavad elus meie keelt, kultuuri, ettevõtlikkust ja inimlikku soojust.

On suur rõõm tõdeda, et meie tublisid inimesi on märgatud ka väljaspool Setomaad. Eraldi soovin esile tõsta Laine Lõvi, kellele Eesti Kultuurkapital omistas elutööpreemia. See on tunnustus aastakümnete pikkuse pühendumise eest Setomaa kultuurilule ja vaimsele järjepidevusele. Laine Lõvi töö on kandnud edasi meie oma lugu – väärikalt, järjekindlalt ja südamega. Sellised inimesed annavad kogukonnale selg-roo. Suur rõõm ja au on ka see, et Vabariigi teenetmärgi pälvis Setomaa keraamik ja kultuuripärandi hoidja Meelis Krigul. Tema looming ja töö ei ole ainult käsitöö – see on Setomaa vaimu ja identiteedi nähtavaks tegemine. Kui meie oma inimesed saavad riikliku tunnustuse, on see tunnustus kogu piirkonnale.

Sellised pidulikud hetked ja tunnustused kinnitavad, et ka väikesel vallal on suur tähendus. Setomaa tugevus ei seisne ju projektides, investeeringutes või eelarveridades. Meie tugevus on inimestes – nendes, kes hoiavad kodu, kasvatavad lapsi, loovad töökohti, hoiavad traditsioone ja julgevad ka uusi radu otsida. Elame keerulisel ajal, mil maailm meie ümber ei ole alati rahulik ega etteaimatav. Just seetõttu on eriti oluline hoida üksteist, märgata head ja teha koostööd. Ühtne ja üksteist toetav kogukond on meie suurim kindlus.

Valla ees seisavad jätkuvalt mitmed olulised väljakutsed ja eesmärgid – hariduse arendamine ja infrastruktuuri korrastamine, vallateede korrashoid, ettevõtluse edendamine ning sotsiaalteenuste tugevdamine. Me liigume edasi samm-sammult, tehes otsuseid, mis toetavad elu Setomaal ka tulevikus. Me ei ehitä ainult tänast päeva – me loome homset.

Vabariigi aastapäeva tähistamine ja tunnustuste jagamine tuletavad meelde, et meie lugu ei ole valmis. See kirjutatakse iga päev meie tegudega.

Olgu meil jätkuvalt julgust hoida oma juuri ja tarkust vaadata tulevikku.

RAUL KUDRE,
vallavanem

Vallavolikogu istungil otsustatust

29. jaanuaril toimus Meremäel Setomaa Vallavolikogu korraline istung, mille keskmes oli 2026. aasta eelarve vastuvõtmine ning mitmed sotsiaal-, haridus- ja haldusvaldkonda puudutavad otsused.

Volikogu võttis vastu Setomaa valla 2026. aasta eelarve kogumahuga 9 288 722 eurot. Vallavalitsusele anti luba võtta investeeringute katteks laenu kuni 765 000 eurot ning reservfondi suuruseks määrati 40 000 eurot. Eelarve menetlemisel esitati mitmeid muudatusettepanekuid, millest toetati vallavalitsuse ning volikogu liikme Raivo Kunsti ettepanekuid, kuid osa opositsioonilisi

ettepanekuid ei leidnud enamuset toetust. Pärast teise lugemise lõpetamist võeti eelarve määrusena vastu.

Sotsiaalvaldkonnas muudeti eluasemekulude piirmäärasid toimetulekutoetuse arvestamisel. Üüri piirmääraks kehtestati kuni 4,5 eurot normpinna ruutmeetri kohta kuus ning vee- ja kanalisatsiooniteenuse kulude hüvitamise piirmääraks kuni 25 eurot üheliikmelise pere kohta ja 20 eurot iga järgneva pere liikme kohta kuus; kuivkäimlate ja septikute tühjendamist hüvitatakse kuni 50 eurot kord kaks korda aastas. Muudatusi rakendatakse alates 1. veebruarist 2026.

Volikogu otsustas jätkata osalemist MTÜ Kagu Ühistranspordikeskuse sotsiaaltransporditeenuse hankes, tagades perioodiks 16.09.2026 – 16.09.2030 omafinantseeringu summas 100 000 eurot. Samuti korrastati valla teeregistrit, kustutades ja täpsustades mitme tee andmeid ning edastades otsuse Transpordiametile registri ajakohastamiseks.

Haridusvaldkonnas muudeti õpetajate ja huviringide juhendajate töötasustamise aluseid. Õpetaja ja lasteaiaõpetaja töötasu alammääraks kehtestati 1970 eurot kuus, magistri-kraadita lasteaiaõpetaja 1773 eurot ning muusikakooli kesk-

või keskeriharidusega õpetaja 1674,50 eurot kuus. Muudeti ka vallavalitsuse palgajuhendit: uuendati palgagruppide vahemikke ning vallavanimatöötasuks kehtestati 3570 eurot kuus.

Lisaks kinnitati vallavalitsuse hallatavate asutuste koosseisud, hõlmates muuseumi, haridusasutusi, kultuuri-, noorsootöö- ja sotsiaalasutusi, ning nimetati Setomaa valla esindajad Võrumaa Omavalitsuste Liidu üldkoosolekule ja juhatusse.

Järgmine volikogu istung toimub 26. veebruaril 2026 Värskas.

REIN JÄRVELILL

Hajaasustuse programm aitab parandada perede elutingimusi

Ka 2026. aastal on Setomaa valla elanikel võimalus taotleda toetust riiklikust hajaasustuse programmist, mille eesmärk on parandada maal elavate inimeste elutingimusi ja toetada püsivat elu väljaspool tiheasustusalasid. Programm aitab kaasa elementaarse taristu rajamisele ja korrastamisele hajaasustusega piirkondades.

Toetust saavad taotleda

hajaasustusega piirkonnas elavad inimesed, kelle elamu on rahvastikuregistri järgi nende alaline elukoht ning kellel puuduvad maksuvõlad.

Hajaasustuse programmi taotluste ja nõustamisega tegeleb Setomaa Vallavalitsuses ehituspetsialist Lauri Saar (tel 520 4526, e-post: lauri.saar@setomaa.ee).

Setomaa Vallavalitsus

Pane tähele!

- Hajaasustuse programmi taotlusvoor avati 2. veebruaril 2026.
- Taotluste esitamise tähtaeg on 2. aprill 2026.
- Taotlusi saab esitada Setomaa Vallavalitsusele nii digitaalselt kui ka paberkanalil.

Hajaasustuse programm toetab nelja põhivaldkonda:

- **veevarustus** (nt kaevud, veetorustik, veepuhastus);
- **kanalisatsioon** (kogumismahutid, omapuhastid);
- **juurdepääsuteed** (majapidamist avaliku teega ühendavad teed);
- **autonoomsed elektrisüsteemid** (päikese- ja tuuleenergia lahendused).

Hoonesiseseid töid ega elektrivõrguga liitumist programm ei toeta.

Toetuse suurus:

- toetus kuni **67%** abikõlblikest kuludest;
- taotleja omaosalus vähemalt **33%**;
- maksimaalne toetus **6500 eurot** majapidamise kohta.

Setomaa programmi taotlusvoor on avatud 12. märtsini

Setomaa programmi 2026. aasta taotlusvoor on avatud 9. veebruarist kuni 12. märtsini.

Toetuse andmise eesmärk on Setomaa elujõulisuse jätkusuutlikule säilimisele kaasaaitamine, arendades kohapealset ettevõtluskeskonda, inimkapitali ja turundust ning rakendades Setomaa kultuurilis-looduslikku eripära kui spetsiifilist arengupotentsiaali.

REGIONAAL- JA
PÕLLUMAJANDUSMINISTEERIUM

REGIONAALARENGU TOETUSEKS

VÕRUMAA
ARENDESKESKUS

Programmi raames saavad toetust taotleda Setomaa val-

las tegutsevad mittetulundusühendused ja sihtasutused ning Setomaa vald.

Toetuse minimaalne suurus on 3200 eurot ja maksimaalne suurus 32 000 eurot. Toetuse määr on kuni 85% projekti abikõlblikest kuludest, välisabist rahastatava projekti omafinantseeringu katmise toetuse taotlemisel kuni 100%.

Taotlused esitatakse Riigi Tugiteenuste Keskuse e-toe-

tuste keskkonnas, esitamise tähtaeg 12. märts kell 16.30.

Programmdokument, hindamismetoodika ja muu info on leitav Võrumaa Arenduskeskuse veebilehel <https://vorumaa.ee/projekt/setomaa-programm/>.

Lisainfo: Kaire Trumm, Võrumaa Arenduskeskuse projektispetsialist, telefon 5198 6484, e-post kaire.trumm@vorumaa.ee.

Võrumaa Arenduskeskus

Ohuteavituse test kasvatab meie kõigi turvalisust

Eestis on viimase nelja aastaga arendatud välja riiklik ohuteavituse süsteem EE-ALARM, mille kaudu saadetakse elanikkonnale ohu korral kiireid ja vahetuid teavitusi. Teavitussüsteem on pidevas arendamises, et muutuvate olude ja võimalustega sammu pidada. Selleks, et süsteem toimiks veatult ning võimalikud kitsaskohad tuleks välja õigel ajal, korraldatakse regulaarseid teste.

Järgmine ohuteavitussüsteemi test toimub 18. märtsil. Kui ühelt poolt on tegemist süsteemi töökindluse kontrollimisega, siis teisalt on see elanikkonnale suurepärase võimalus läbi mõelda, kuidas ohuolukorras päriselt tegutseda. Just inimesed ehk ohuteavituse vastuvõtjad on kogu teavitussüsteemi olulisim lüli ning seetõttu on teadlik käitumine hindamatu väärtusega.

Mida teha, kui saad ohuteavituse? Ohuteavitust võib inimesteni jõuda mitme erineva kanali kaudu: SMS-teavituse, te-

vituse, Eesti äpis või „Ole Valmis!“ äpis, ERRi, ribatekstina või suuremates asulates ja nende lähikonnas sirenivõrgustiku abil.

Lähiaastail on ohuteavitussüsteemi lisandumas ka välkteavituse ehk *cell broadcasti* tehnoloogia, mille abil saab teate saata telefoni heli, vibratsiooni ja valgust kasutades, sõltumata sellest, kas antud seaded on telefonis lülitatud sisse või välja.

Ohuteavitust edastav sõnum on alati lühike ja selge – see annab teada, mis on juhtunud ning kuidas ohuolukorras käituda. Need juhised on abiks, et ohuolukorras võimalikult valutult hakkama saada. Seejärel on oluline sõnum alati tähelepanelikult läbi lugeda. Kui sõnumis leiduvast infost tundub väheks jäävat, saab kriisiolukorras lisainfot veebilehtedelt kriis.ee ja olevalmis.ee ning riiginfo telefonilt 1247. Meeles tasub pidada, et usaldada tuleb ainult ametlikke infoallikaid. Nii väldime paha-

tahtliku valeinfo haardesse sattumist.

Sireen tähendab alati ja ainult üht: varju kohe lähimasse siseruumi! Ohuolukorras loeb iga sekund ja seetõttu on oluline, et inimesed teaksid, kuidas ohu puhul tegutseda. Kui teiste ohuteavituse kanalite kaudu saad teada, missuguse ohuga on tegemist ning kuidas edasi toimida, siis sireeniheli sellist infot edasi ei anna.

Kui riik sireenid käivitab, tähendab see absoluutselt alati vajadust varjuda viivitamatult lähimasse siseruumi. Meeles tasub pidada, et parim varjumiskoht on tavaliselt seal, kus parajasti oled. Kui oled hoones, siis jää sinna. Plahvatuse ohu eest liigu madalamatele korrustele, akendeta ning tugevdatud seintega ruumi, soovitavalt keldrisse. Kindlasti hoia akendest eemale. Iga takistus sinu ja ohu vahel võib päästa rasketest vigastustest või surmast.

Päästeameti uuringutest selgub, et olukorras, kus inimene

on kodus ja saab ohuteavituse korraldusega varjuda, otsib oma kodus sealt lahkumata ohutuma paiga 68% inimestest. See on õige käitumine. Pea viiendik inimestest aga otsustaks oma kodust lahkuda, seades nii ohtu oma elu. Need arvud näitavad, et suur osa elanikkonnast on ohu korral käitumise reeglitega võrdlemisi hästi kursis, kuid arvestatava hulga inimestest tuleb nende juhiste järgi jõuda.

Üleriigiline ohuteavituse test on selleks hea võimalus ning annab igaühele põhjuse ka isiklikult kriisiplaan läbi mõelda. Kriise ei tasu karta, kuid kriisideks tuleb valmis olla. Nii saab koguda veendumust selleks, et kui oht peaks meid päriselt tabama, oskame käituda nii, et hoida halvima eest iseenest ning lähedasi.

Lisaks märtsikuisele testimisele kontrollitakse üleriigilise ohuteavituse toimimist tänavu veel ka 10. juunil ja 14. oktoobril.

Päästeamet

Hõbeakadeemias õpiti vältima pettusi ja soovimatuid oste

KAJA TULLUS

27. jaanuaril toimus Uusvada Külamajas projekt „Hõbeakadeemia“ (Silver Academy) koolitus, mis tõi kokku 42 aktiivset ja teadmishimulist seeniorit – 20 Smiltenest ja 22 Setomaalt. Päev möödus sisukalt ja elavas õhkkonnas ning keskendus väga ajakohasele teemale: „Kaasaegsed pettused – kuidas neid ära tunda ja neist hoiduda“.

Veebipolitseinik Janar Koe-mets rääkis ohtudest internetis ning selgitas arusaadavalt ja eluliste näidete kaudu, millised on levinumad veebi- ja telefonipettused. Osalejad said kaasa praktilised nõuanded, mis aitavad igapäevaelus end ja oma lähedasi paremini kaitsta.

Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Ameti esindaja Kristina Tammaru keskendus telefonimüügi ning kodu ja veebis toimuva müügiga seotud ohtudele. Ta avas agressiivse müügi tagamaid, tutvustas tarbija õigusi ning andis juhiseid, kuidas vältida ebasoodsaid lepinguid ja läbimõtetlemata oste.

Päeva hoidis ladusalt koos Astrid Org, kes vedas eest ka

Hõbeakadeemia Uusvadas seminaril.
Foto: Margery Roosimaa

aruteluringi. Aruteludes jagasid osalejad oma kogemusi ja analüüsisid saadud õppetunde. Ühiselt sõnastati praktilised soovituselised iseendale, kuidas pettusi ja agressiivset müüki edaspidi paremini ära tunda ja vältida.

Osalejad lahkusid koolitusest teadlikumate ja julgematena, valmis jagama ka teistega saa-

dud väärtuslikke teadmisi nii huvitavatest ettekannetest kui ka sisukatest aruteludest.

Koolitus toimus projektis „Silver Academy“, mille ellu-

viimist toetab INTERREG Eesti–Läti Programm 2021–2027. Projekti juhtpartner on Setomaa Liit, partner on Smiltene vald Lätist.

Interreg
Eesti – Läti

Kaasrahanud
Euroopa Liit

Setomaa Kool kutsub tulevasi õpilasi

PILLE LIBLIK

Setomaa koolide direktor

Ehkki väljas tegutseb talv, suvi paistab kaugel ning sügis veelgi kaugemal, valmistub Setomaa Kool koos Setomaa Lasteaia järgmiseks õppeaastaks. Setomaa lasteaia paarkümme koolieelikut alustavad kooliteed kodulähedase kooli väikestes klassides.

Päris kindlasti on kooliastumine suur muudatus pere jaoks sõltumata sellest, kas kooli läheb pere esimene laps või pesamuna. Juba oktoobris kutsusime ühisesse vestlusringi 5–7aastaste laste vanemad, et aidata paremini kooliga kohaneda. Tutvustasime õppimisvõimalusi meie oma valla lastele parimas koolis, mille teeb

eriliseks kultuuriteadlikkuse, vaimse ja füüsilise tervise ning ettevõtliku eluhoiaku kujundamine maast madalast. Tutvustasime väärtuskasvatuse põhimõtteid, mille õnnestumises on oluline osa ka kodu toetusel. Lisaks vestlusringile külastas tulevane klassiõpetaja lapsi rühmas ja jõuluajal korraldati koolieelikute ja nooremate õpilaste ühiseid tegevusi – tore on minna kooli, teades, et seal juba ootavad ees ootamas – ja ühistegevus on kavas ka päris kevadel.

Selleks, et laste üleminek kooli oleks sujuv ja pingevaba, korraldame veebruarist aprillini koolieelikutele viiel korral kohutusi tulevase klassiõpetajaga. Setomaa tubli lasteaia teeb oma tööd põhjalikult ja südamega. Lasteaia omandab laps

üldoskused, mis loovad tugeva aluse õppimiseks. Kevadiste kohanemiskohtumiste eesmärk ei ole kiirustada õppimisega ega teha ümber lasteaia omandatud. See on võimalus tutvuda koolimaja ja õuealaga, osaleda mängulistest tegevustest: meisterdamine, jutuvestmine, mõtlemine ja liikumine. Viimasel, kuuendal korral toimub kohutamine koos vanematega. See annab võimaluse esitada küsimusi, saada ülevaade kooli igapäevaelust ning luua usalduslik kontakt klassiõpetajaga juba enne esimest koolipäeva.

Iga laps on loomult uudishimulik ning valmis vastu võtma uusi teadmisi. Lasteaia ja kooli koostöös soovime pakkuda lastele turvalist, toetavat ja huvi äratavat üleminekut lasteaia kooli, et õppimisrõõm säiliks ja

kasvaks. Heale koostööle tuginedes soovime koolitee algust muuta võimalikult loomulikuks ja rõõmsaks, et üleminek lasteaia kooli oleks lapse ja tema pere jaoks turvaline ja mõistetav. Nii tunnevad lapsed end uues keskkonnas kindlamalt ja julgemalt.

Ootame kõiki koolieelikuid avastama ja kogema Setomaa Kooli ning rõõmuga õppima. Ehkki Setomaa lasteaiaühmad on välja kujunenud neljas asukohas, ootame rõõmuga vanemaid koos lastega uudistama ka teistes õppekohtades toimuvat. Igas õppekohas on omad avastamist väärivad erisused. Lasteaia ja kooli koostöös ühtse haridusruumi osana loome tugeva ja turvalise alguse lapse kooliteele. Lähemat infot saab kooli või lasteaia veebilehtedelt.

Anneli Jõgela pälvis TalTechi stipendiumi

Tallinna Tehnikaülikool tunnustas tänavu silmapaistvaid põhikoolide ja gümnaasiumide reaalainete õpetajaid stipendiumidega. Tunnustuse pälvis ka Setomaa Gümnaasiumi keemia- ja füüsikaõpetaja Anneli Jõgela, kelle pühendunud töö on aidanud noortes kasvatada huvi loodusteaduste vastu ning loonud tugeva aluse edasiseks õpiteeks.

Stipendiumide eesmärk on väärtustada õpetajate rolli Eesti tehnika- ja loodusteadusliku järelkasvu kujundamisel. Tallinna Tehnikaülikool toob esile õpetajaid, kes suudavad keerulised teemad muuta arusaadavaks ja innustavaks ning

kelle õpilased on motiveeritud edasi õppima just reaal- ja insenerialadel.

Anneli Jõgela panus Setomaa Gümnaasiumis on mitmekülgne: ta õpetab keemiat ja

füüsikat, seob õppetöös teooriat praktiliste katsete ja eluliste näidetega ning toetab õpilaste iseseisvat mõtlemist. Tema juhendamisel on mitmed noored leidnud tee loodusteaduste süvendatud õppeni ning kaaluvad tulevikus õpinguid tehnika- ja insenerivaldkonnas.

TalTechi stipendium on tunnustus nii õpetaja professionaalsusele kui ka Setomaa Gümnaasiumi järjepidevale tööle reaalhariduse edendamisel. See on selge sõnum, et ka väiksemates koolides tehtav pühendunud ja kvaliteetne õpetajatöö on märgatud ning kõrgelt hinnatud.

REIN JÄRVELIIL

Anneli Jõgela stipendiumi vastu võtmas.

Foto: Raimond Vink

Muuseum ei ole ainult maja – muuseum on kogukond

ANNELI SEIM

Setomaa Muuseumide direktor

Setomaa Muuseumid ei ole pelgalt kohad, kus hoitakse ja eksponeeritakse minevikku. Meie jaoks on muuseum eelkõige elav kohtumispaik, kus saavad kokku inimesed, lood ja põlvkonnad. Muuseum on loodud inimeste poolt ja inimeste jaoks ning just seetõttu on kogukond meie suurim väärtus ja partner.

Tänapäeva muuseumimaailmas räägitakse üha enam sellest, et muuseum ei saa ega tohigi tegutseda eraldi seisvalt. Elujõuline muuseum kasvab koos oma kogukonnaga. Kogukonnaga seotud muuseumid on kohad, kus tekib kuuluvustunne, ühine vastutus ja teadmine, et see paik on „meie oma“. Täpselt sellist rolli soovime täita ka Setomaal.

Meie soov on, et Setomaa inimesed ei oleks muuseumide jaoks ainult külastajad, vaid kaasloojad. Kogukond saab olla sisendi andja – jagada ideid, mälestusi, oskusi ja ettepanekuid, mis aitavad kujundada näitusi, sündmusi ja haridusprogramme. Samal ajal pakuvad muuseumid omalt poolt ruumi, tuge ja võimalust hoida ning edasi kanda Setomaa kultuuripärandit. See on vastastikune suhe, kus mõlemad pooled võidavad.

Rõõmuga saame öelda, et kogukonna valmisolek kaasa lüüa on juba täna selgelt nähtav. Oleme saanud mitmeid südamlikke ja praktilisi pakumisi kogukonnaliikmetelt: abi hõbedanäituse jaoks vajalike ruumide renoveerimisel, saunahju parandamiseks materjali, pesakaste talumuuseumisse ning veel palju muud. Need algatused näitavad, et muuseum ei ole kauge asutus, vaid paik, mille käekäik läheb inimestele päriselt korda.

Oluline on ka ausalt välja öelda, et kogukonna toetus ei tähenda ainult head sõna. Toetus võib olla ka osalemine sündmustel, hoogtööpäevadel ning võimalusel ka finantsiline panus. Kui muuseum on kogukonnale oluline, aitab kogukond hoida muuseumi elujõulisena. Nii sünnib usaldus ja kindlus, et see on meie ühine asi.

Heaks näiteks toimivast koostööst on eelmisel aastal

koos kogukonnaga korraldatud lastekaitsepäev Setomaa Koolide ja Setomaa Lasteaia lastele. See päev sündis ühisest mõtlemisest ja tegutsemisest. Oli rõõmu, mängu ja avastamist ning mis kõige tähtsam – lapsed nautisid seda päeva. Sellised hetked näitavad, et muuseum ei ole ainult vaatamiseks, vaid ka koosolemiseks.

Ka sel aastal on meie soov kaasata kogukond lastekaitsepäeva korraldamisse. Ootame ideid, mõtteid ja kaasalöömist – olgu see tegevuste pak-

kumine, töötubade läbiviimine vms. Iga panus aitab luua päeva, mis jääb meelde nii lastele kui ka täiskasvanutele.

Minu isiklik unistus on, et Setomaa Muuseumid oleksid meie inimestega ja meie inimeste jaoks. Soov pakuda kohalikele motiveerivaid ja tähendusrikkaid töökohti, kus töö muuseumis on osa elustiilist ja identiteedist. Loomulikult jääksid meie ukse avatuks ka neile, kes tulevad tööle kaugemalt, kuid see ei ole pikas perspektiivis alati jätkusuutlik. Kohalik inimene tunneb paika, keelt, kombeid ja lugusid ning just see annab muuseumile erilise hingamise.

Sama oluline on meie jaoks ka keskkonnateadlik tegutsemine. Setomaa loodus ja pärand on hindamatu väärtus ning meie kohus on seda hoida. Soovime tegutseda järjest keskkonnasäästlikumalt ja jätta võimalikult väikese jalajälje. Seetõttu plaanime peagi esitada taotluse Rohelise Muuseumi määrgise saamiseks. See tähendab teadlikumaid valikuid igapäevases majandamises, materjalide kasutamises ja koostöös kohalike tegijatega.

Setomaa Muuseumide ukseid on avatud – mitte ainult külastamiseks, vaid ka koostööks. Setomaa muuseumid ootavad sind! Muuseum ei ole ainult mineviku hoidja – see on koht, kus kogukond kohtub ja loob homset. Kui sul on ideid, oskusi või aega jagada näituste, sündmuste, keskkonnasäästlike lahenduste või muuseumi igapäevatoega, oled oodatud! Iga panus muudab muuseumid meie inimeste nägu.

Anna teada: info@setomuseum.ee.

Koos saame rohkem – muuseum on kogukond!

ALUSTAVA ETTEVÕTJA

baaskoolitus

12.03 kuni 24.04

Võrumaa Haridus- ja Tehnoloogiakeskus Väimela

Vaata lähemalt: vorumaa.ee/juritused/

Miks on põllumajandusloomade register ja loomade märgistamine hädavajalikud?

Usaldusväärne põllumajandusloomade arvestus kaitseb loomade tervist ja heaolu, aga ka inimeste tervist, toiduohutust ja sektori kestlikkust. Tuletame meelde, miks on oluline loomade nõuetekohane märgistamine ja registreerimine.

Põllumajandusloomade registri pidamise üks peamisi eesmärgi on tagada loomade tervise kaitse ja seeläbi inimestele ohutu toidu tootmine. Seda saab aga teha ainult koostöös kogu sektoriga. Õiged ja ajakohased andmed aitavad põllumajandus- ja toidumeil teha järelevalvet nii kvaliteetse toidu tootmise kui ka loomade tervise ja heaoluga seotud nõuete täitmise üle.

Riigi ja loomapidajate ühine tööriist

Põllumajandusloomade registri üks eesmärkidest on pidada arvestust loomataudide ennetamiseks ja likvideerimiseks ning kaitsta seeläbi ka inimeste tervist. Registreerimine kogutakse andmed põllumajandusloomade, ettevõtjate ja põllumajandusloomi pidavate füüsiliste isikute ja nende tegevuskohtade kohta, kus tegeldakse teatamis- ja loakohustusega tegevusaladel.

Viimastel aastatel on paraku üha enam hakanud levima erinevad loomataudid, mistõttu on äärmiselt oluline, et registri andmed vastaksid tegelikule olukorrale ning seeläbi oleks tekkida võivas kriisilukorras ajakohane info kõikidele osapooltele kohe kättesaadav. Ainult nii saab taudi levikut võimalikult kiirelt tõkestada ning lõptulemusena taudi likvideerida.

Lisaks järelevalvele on registril oluline roll ka toetuste süsteemis: põllumajandusloomade registreerimine riiklikus registris on eelduseks loomadega seotud toetuste maksimise. Seega aitab register otsest kaasa Eesti loomapidamise jätkusuutlikkusele.

Miks peab loom olema märgistatud?

Loomade märgistamine on registri toimimise lahutamatu osa. Märgistus seob konkreetse looma üheselt tema andmetega ning võimaldab jälgida looma liikumist ja elukaart kogu tema eluea jooksul. See on kriitilise tähtsusega nii loomataudide leviku tõkestamisel kui ka kriisilukordade kiirel lahendamisel.

Looma märgistamine tagab ka toiduohutuse, et toiduks mittekölbulik liha või saadused ei satuks inimeste toidulauale. Kui me teame looma päritolu, temaga tehtud toiminguid ning milliseid ravimeid on talle manustatud, on ka inimeste tervist kaitstud.

PRIA

Võru maakonna roheline kogukonnafestival toimub Obinitsas

Võrumaa Arenduskeskus koostöös Setomaa vallaga kutsub osa saama Võru maakonna rohelisest kogukonnafestivalist, mis tänavu toimub Obinitsas ning kannab nime „Elu tähtsatest asjadest“.

Festival keskendub kestlikule eluviisile, taastavale majandusele ja kohaliku kogukonna arengule, sidudes hariduse, kultuuri ja praktilised tegevused ühtseks tervikuks. Sündmus toob kokku pered, ettevõtjad, kogukonnaaktivistid ja valdkonnaekspertid, et jagada teadmisi ja kogemusi ning luua uusi koostöövõimalusi.

16. mail toimuva festivali peaesinejaks on taastava majanduse visionäär ja „sinise majanduse“ looja Gunter Pauli. Ta räägib kogukonnalust, -haridusest ning -majandusest, tuues praktilisi näiteid üle maailma. Samuti arendab ta lugudel põhinevat haridusmeetodit, mis toetab laste ja noorte loovust, eneseteadlikkust ja ettevõtlikkust.

Obinitsas saavad kokku arutelud ning praktilised töötod

Kogukonnafestivalil toimuvad arutelud keskenduvad kestlikule toidusüsteemile, keskkonnateadlikkusele ja kogukonnapõhisele haridusele, vaa-

praktilisest kui ka kogukondlikust vaatenurgast.

Festivali töötod keskenduvad praktilistele kestlikele

oskustele, mis toetavad igapäevast keskkonnateadlikku eluviisi ja ringbiomajandust. Kultuurilaval astub üles kohalik

Kas teadsid?

- Esmakordselt toimus Võru maakonna roheline kogukonnafestival 2023. aasta septembris Rõuge Ööbikuuris.
- Aasta hiljem ühendati festival traditsioonilise urbanipäeva laadaga Antsla vallas Urvastes.

seto leelokoor ning toimub ka kohalike ja mahetoodete laat.

Päeva juhivad Setomaa ülemsootska Jalmar Vabarna isiklikult ning kogu programmi seob muusikaliselt ühtseks tervikuks Nedsaja Küla Bänd eesotsas Vabariigi pillimehe Toomas Valguga.

Päev varem, 15. mail leiab aset festivali lastepäev, mis toob Obinitsa Setomaa Koolide 1.–4. klassi õpilased ning lasteaedade vanemad rühmad. Päeva jooksul leiavad aset erisugused õpitoad, kus räägitakse kompostimisest, pakendamise ning pakendite meisterdamisest. Toimub aaretejaht maastikul ning palju muid lapsi köitvaid tegevusi.

Täpsem info ning ajakava õige pea! Hoia end üritusega kursis ka kogukonnafestivali ametlikul lehel: <https://vorumaa.ee/kogukonnafestival2026/>.

STEN MAHOV

Võrumaa Arenduskeskus

Kogukondlik laste kultuuripäev 1. juunil

Hea kogukonnaliige! Setomaa Muuseumid ootavad Sind appi korraldama kogukondlikku laste kultuuripäeva, mis toimub 1. juunil 2026 kella 9–12. Sündmus on mõeldud kõigile Setomaa Kooli 1.–8. klassi õpilastele ja Setomaa Lasteaia lastele. Päeva teemaks on: „Laps päris elu keskel“.

Obinitsa ja Meremäe lastele toimuvad tegevused Obinitsas, Värskas ja Mikitamäe lastele Värskas.

Kui tunned, et soovid panustada kas õpitoa läbiviimisega või mõnel muul viisil, võta ühendust Setomaa Muuseumidega hiljemalt 8. märtsiks aadressil: hellika.kornas@setomuuseum.ee.

Koos loome lastele meelde jääva ja põneva päeva!

Setomaa Muuseumid

Lastekaitsepäev 2025. aastal.

Foto: Sander Silm

MTÜ Piiriveere Liider kuulutab välja projektitaotluste vastuvõtu!

2026. aasta taotlusvoor on avatud 20. aprill - 6. mai kella 16.00-ni

Toetatatakse tegevusi järgmistes meetmetes:

- Meede 1 - Elukeskkonna arendamine
- Meede 2 - Ettevõtluse arendamine
- Meede 3 - Teadmiste ja oskuste arendamine

Toetust saavad taotleda:

Räpina, Setomaa, Rõuge ja Võru vallas haldusreformile eelnenud piirides endise Meremäe, Misso, Mikitamäe, Orava, Räpina ja Värskas vallas tegutsevad ettevõtjad, MTÜ-d, SA-d ja KOV-id.

Projektitaotlused tuleb esitada e-PRIA keskkonnas.

Paremusjärjestuse hinnanguline tähtaeg (tegevusrühmas): 10. juuli 2026

Täpsem info, toetatavad tegevused ja nõustamise kontaktid: www.piiriveere.ee (LEADER projektitoetus)

Piiriveere Liider

Kaasrahanud Euroopa Liit

Valla ürituste ja sündmuste kalender täieneb pidevalt ning on kättesaadav <https://kultuurikava.ee>

Kriimsilmä ütesä ammetit

9. Maarakõsõ ja Höpõhelme'

OJAMÕTSA LEA

Kooli aigu olli ma joba tutva Meremäe raamadukogoga, sinnä' sai sagõhöhe kütüs, raamaduriulidõ vaihõl otsmah vahtsõt lugõmist. Raamadukogo kaudu sis saigi ma tiidä', ot om folklooriansambli Maarakõsõ ja sinnä' saa seto laula opma minnä'. Olli sis mõnõtõistkümneaastaganõ. Lätsi paksõ ka hinnäst sis näide kampa. Võeti ilostõ vasta. Kõik uma kandi tütrigu', vähämbit, suurõmbit, mõni tsura kah. Niimuudu sai tutvast setokeelitsidõ laulaga. Näi edimäst kõrda setokeelist kiräpilti, ku üleskirotõdu laulusõnnu naksi viirmä. Tuu oll' nii tõistmuudu, a arvu sai hõstõ, selle ot kotoh mul kõnõldi. A õs kirotõda'.

Laulu kõla oll' hoops tõistmuudu ku tuu, midä koolih laulutunnih sai opitus. Seto laul võtt' su hindä sisse ja vei rändämä. Oga laul jutusf üte luukõsõ ammu olnu elost. Kuna mullõ aolugu jo miildü, nakaski seto kultuuriga tegeleminõ mullõ rõõmu ja huvvi pakma.

Rõiva' ja ehte' käävä' leelo mano. Ku imä tiidä' sai, ot ma seto laulõ naksi opma, otsõ kapist vällä hõpõehte', särgi', vüü'. Ma õs tiiaiki', ot meil sääne kraam om kotoh. Imäl oll' ka vanik nooruspõlvõst alalõ hoitu, sääne kõrralinõ, pajuvitsuga kaarõ' käänedü' ja puuvillatsõst materjalist ummõldu. Tuu oll' õkvalt mullõ paras. Ja sis nuu' siidi', ilostõ olli' rulli käänedü' ja rõivalapi sisse mähidü'. Saiši' kapih ja oodi' umma vahtsõst aigu. No' oll' aig käeh. Vanaaolitsi kirjuga siidi' sahisi' kassi vaihõl, ku ma näid imetli. Imä mõsk kõik puhtast, kaunist vanigu pitsega ja litridõga kiiskvast, puhasf hõpõkraami läükväst. Hanksõ mullõ täpselt parra kalõvatsõ vanaaolidsõ sukmani. Ku tä mullõ tuu kõik edimäst kõrda sälgä saiõ, ma tundsõ hinnäst ku staar, midägi suurt, nii õigõ, nii tutva ... Kee-rudi ja kumardi, tipe tandsusammõ kodo põrmandu pääl ja veeredi laulusõnnu.

Lahe Anni oll' hüä haldjas. Kokko kävemi raamadukogo mano kõrd vai paar nädälii paarist tunnist hafõtama. Lahe Anni oll' mi hüä haldjas, mi juhendaja, kes löüdse meele esinemisi. Koolif meid, opaš vahtsit laula. Kai, ot kõigil olõssi' õks hüä olla', ot kõik

rõiva' õks olõmah olõssi'. Avif hädäst vällä, ku midä puudu, vai miä kodo trehväs jäämä. Miilde om jäänü, ot tä tekk sagõhöhe nalja jutuga, mõist meil tuju hüä hoita'. Ku tä vahel midä pahandki, sis õks tasaligu helüga seletedeh, ot sai' kindlahe arvu, minkah asi ja kui-muudu edespite edesi olla'.

Laula ja tandsõga mi kohegi inne vällä õs lää', ku oll' jo ladusahe kõik selgest opitu. Sääne põhjalikkus and' enesekindlusõ. Mi tiidse, ku meil laul kõlama piat, ja niimuudu oll' kindla tunnõh esinemisi aigu. Tuu and' mullõ edetsisõst elost üteh helüldä tiidmisõ, ot ku tiit, tii' kõrdapite.

Esinemisi aost pannimi hinnäst „rõivilõ“. Mi olli uhkõ' tütrigu'. Mi olli ilosa'. Meil oll' ilosa' rõiva'. Meil oll' Anneke. Kes tuu armsa nime tälle pand', ei tiiaiki', a mu jaost omgi tä olnu ka aastit ildampa õks Anneke. Timä sõbraligu' ümäärä' selge' silmä' ja hüä sõna, nuist kasvi mu sisse suur usaldusõ tunnõh.

Esinemisi tull' joba ka kavvõmbah. Ku riigipiiri' valla-litsõmbast lätsi', naksi' Eesti käümä Soomõ turisti'. Suvõl oll' ütsjago sündmuisi, koh kooli spordiväljakulõ tull' hulga rahvast kokko, ka bussitäüte viisi turistõ. Kooli staadion oll' ku uhkõ ruum. Kunagi ümbretsõõri istudõdu kuusõhekk oll' korgõst kasunu, hüä kimmäs tuulõkaitsõh, rohelidsõ' saina' püstü. Sääl vahel ku pidosaal. Mõnikõrd kest suvvõ päävaga eski nii veiga kuum, ot pidi mõnõ suurõmba puu alt varjo otsma. Pallõ oll' meil sääl esinemisi.

Mi kambah oll' ka uma pillimiis. Tsura lähkost küläst, kiä mõistsõ akordionit mängi'. Laulimi, tandsõmi, teimi ringmänge. Lihtsambidõ man võtimi päältkaejit üteh tandsma. Lihtsa' sammu', mi sis juhendi ja sääne lähisuhtlus and' hingelämmüst mano.

Sis ütasaasta naati kõnõlama Soomõ minekust. Suurõlõ rahvusvahelitsõlõ folkloorifestivalilõ Kaustineni. Mul edimäne võimalus välismaad nätä'. Minek oll' suvõl. Oi tuud opmist!

Tandsuoskust nakaš meile viil parembast säädmä Lumõ Maimu. Ma jo kooli aias tiidse, ku nõudlik tä või olla'. Ka tandsõ man õs anna' tä armu. Mi käve vahepääl eski oga päiv hafõtama. Kõik pidi viimädse ku sammuni selge olõma. Ja sis

Noorõ' leelotaja'.

sõit sinnä' vöörälõ maalõ, vöõra keele sisse.

Kaustinen om külä Soomõh. Helsingist nellisada kilomeetrit põhja poolõ. Esinemisi oll' meil rohkõmp ku nädäli jago, oga päiv mitmõh paigah. Mi lätsi tiidmisõga, ot piat hinnäst hõstõ näütämä, mi olli ka ku riigi visiitkaart. Kost ti olt? Eestist! Aa, Eestist! A tuud õs mõista' unõhki nätä', ku is mi esinemist vasta võeti. Sääl oll' esinejit üle ilma. Trummipessjit ja viiuldajit, lauljit ni tandsjit. Näimi pallõ esi' nahavärmiga inemisi.

Jo tõõsõl pääväl saimi arvu, ot meil lätt hõstõ. Aolehti avakaasõ pääle naksi' ilmuma suurõ' värmilitsõ' pildi' esinemisist, ku tütrigõ sukmani' keerutamisõ aigu ütelitsõlt tuulõh lainõdi'. Suurõl areenil esinemisõ' uma täüskavaga jäi' mul kõõ rohkõmp miilde. Meid lihtsalt plaksutõdi lava pääle õks jal tagasi. Eufooria. Sama pallo plaksutõdi tagasi ka viil ütte slaavi tandsurühmä, kelle esitusõ' oll' ka hoogsa' ja energiat täüs.

Mi olli ku staari' terveh nätäl. Kohe lätsi, sääl taheti pilti tetä', küsüti intervjuusit ja imestedi rõivõdi üle. Tuu Kaustineni aig om siiämaani mu kõõ võimsamp lavakogõmus. Ku peräst

koh lava pääl olli, sis tundsõ ar' tuu miäki, tuu nägemäldü, tuu energia, mis rahvas and, ku tä rahul om. Tuud saa mõõta', ku om jo ütsjago kõrdu lava pääl oltu. Hää aig üteh Maarakõisiga and' mullõ kasuligu artistikogõmusõ.

Höpõhelme'. Mul sai keskkul läbi ja Maarakõisi mant lätsi ma ar', selle, ot Tartohe sai pagarikuuli käümä. Peräst, aastit ildampa, ku jal kodokandih tagasi olli, umal jo latsõkõsõ', naksi laulma käümä üteh Höpõhelmiga. Kadonu Koosõri Viivika oll' tuul aol leelokoori iistvidajäst. Laulminõ, tandsminõ, esinemisõ oll' mul nii seeh, ot tundu ku loomulik osa elost. Rõõmsa oll' kokko kävvü' ja ütitselt laulda', reisi' ni tähtpäivi pitä'. Mi lauli ka rohkõmp säntsit pidolaulõ ja rõõmsit laulõ. Sagõhöhe olli' Meremäe mehe' ka miika pundi, sis sai tetä' vastastikust laulmist miihhi ja naisi vahel.

Mi olli ku artisti', näütleja'. Tutvusti inemisilõ seto laula ja tandsõ. Selgest sai, ot lava pääle minneh tulõ uma elo kõrrast kõrvalõ nõsta'. Olkõ' vai tuju mõro, vai ku väsinü. Ku lava pääle lätsi, tull' näüädä' kõõ parembat meeleollu. Sis sai rahvas rõõmu ja mi sai näilt vasta hää tundõ, energia, teno

esinemisõ iist. Esinemisi oll' üle Eesti.

Torpatih. Tarto liina kutsuti meid õks mitmit kõrdi Torpatihe. Konverentsikeskusõ hoonõh oll' moodsa. Pikki koridoorõ ja hallõ piteh meid lava taadõ juhataidõh näi sainu tummõhallõ, mustõ ni klaasitsit. Pallõ helehit valgustit ja eski mõni põrmand oll' klaasinõ. Ütskõrd oll' vaja Torpatih esinedä' neläsaalõ inemisõlõ. Suur matal tummõ saal. Moodsa' helivõimõndi'. Tsõõrigu', valgidõ linnuga lavva' üle saali. Rahvast mitmõst riigist. Kelnieri' triivse' peetült vahetpidämäldä laudkondõ vaihõl. Meid tõlgiti. Rahvas oll' rõõmsa, küssõ pallõ mi kotsilõ. Laulda' oll' keerulinõ. Helü tükkü ar' tõmbuma suurdõ saali. Ria pääl saistõh kuulõ-s ütest otsast, midä tõõnõ ots laul. Saisimi Viivikaga ria otsõ pääl ja kaimi ütstõõsõ huuli päält, ot lauluriimi saasi' võrdsõlt ütelsi alostõdus. Pannimi hellü mano, ot ria keskpaiga laulja' ka õks kuulõssi' meid ja laul lappõhe ei lääsi'. Ku meil kava läbi sai, sis pallõldi õks viil midägi laulda' ja midägi tandsi'.

Vot õgast olukõrrast pidi kuigi läbi tulõma, olkõ' ilm külm Lindora laadu pääl vai sis puul gruppi haigusõ peräst

maah, vai jal kellel helü ar' otsani. Vai midä muud juhtunu. Sis mõtlimi ruttu ümbre, ku is saa, ja teimi esinemisõ õks ar'.

Jummal, keelä suurõ' säksä', näe nälädse esändä'! Ku mi ütstkõrd proovi aigu „Leeloantoloogia“ raamatust laulusõnnu otsõ, löüdsõ ma üte leheküle päält tutva' ria'. *Jummal, keelä suurõ' säksä', näe nälädse esändä'! Keä ai-ks mu külmäl kündmä, hallal atra hoitma?* Nuu' ria' olli' mullõ päähhä sõõbinü'. Mu vanavanaimä laul' niimuudu. Sai tuust tiidä', ku Vahõlaanõ Paali kirof mi hõimust „Uma Uusvada“ raamatuh. Sääl oll' ka pilt vanavanaimäst (aastagal 1910). Tä oll' laulik, kedä kutsuti sagõhöhe Lazerova mõisahe laulma, tä sai niimuudu kaubõlda' perrele vähämp tüüpäivi mõisa põllu pääl. Sääl olli' õnnõ mõnõ' ria', a siih, „Leeloantoloogia“ oll' terveh laul kiräh. Naksi lukõh laulma. Mul nakaš jalki veri kohisõmma, niisamatõ, ku ma edimäst kõrda loi nuid paari riakõist.

Tuust laulust om saanu mu seletämäldä tugisammas, pututus mu perre minevikku. Ildampa löüdsõ viil Hurda raamadust katskõmmend kuus vanavanaimält üles kirotõt laulu.

Ojamõtsa Lea kogo pilt

Jäle'.

Kogermani Liisi pilt

Kassikõnõ ja käkmismaja

Hummok. Kassikõsõl om aig vällä minnä'. Tälle tetäs uss valalõ. Kassikõnõ astus üle läve, saisahut ja kaes katsipoodi. Tä mõtlõs, ot kas minnä' vai jättä' minemäldä'. Tä lätt repist alla, pand uma' kápäkese' valgõ puhta lumõ pääle. Üüse om tsuut lummõ sadanu'. Tä näge mitmit jälgi. Tä kaes ja nuuhtas. Midä kavvõbahe tä lätt, tuu inäbä om jälgi. Mõtsa vee-reh, põllu pääl omma' suurõ' ja

sügävä' jälle'. Huvtav olõs tiidä', kinkõ jälle' nuu' kõik omma'. A väigokõnõ tiidokõnõ om kokko puttunu' õnnõ mõnõ eläjäga', päämätselt säntsidoaga' ku timä eis'. Tä kuulõ hellü, mia' tulõ lähebäle, lätt kõvõbast. Tä tiid, ot tuud hellü om vaia pelädä'. Tä eiski' tiia-äi, ot kost tä tuud tiid, a tä tiid. Parep pelädä', ku jäiä' uutma tuud, kiä' säänest hellü tege. Tiidõkõnõ nakas juuskma, sis kaes, ot koes olõs

hüä paeda'. Hüä käkmiskotus om maja, koh pereh hoit halga ja muud kraami. Tuul majal om mitmit vallalitsi kotussit, kost saat sisse minnä' ja hinnäst kohegi' korgõba kotusõ pääle ar' kákki'. Tuu ommõgi' tiidä' käkmismaja.

Käkmismajah om ka' huvtav kotus, selle ot sääl om hulga säänest kraami, min-kõga' saat ka' mässädä'. Mõni asi satas maaha, mõni nakas

hüürdümmä, mõni lätt ka' katski. Ku pernaane tulõ ja näge nuid pahanduisi, sis tä tsuut aigu umaette etmitä pobisõs ja sääd jäl' asä' sinnä', koh timä arvatõh nä piat olõma. Kassikõnõ saa-ai arvu, ot mille nä või-i maah olla'. A noh, ku pernaane nii väiga' taht umma-muudu säädä', las tä sis sääd, mul sis jäl' hüä mässädä', ku mässämisõ himo pääle tulõ.

SARVÕ ÕIÕ

Itaalia miis ja Setomaa

SARVÕ ÕIÕ

Mi või kaia' inõmisõ ello ku määnestki vannamuudu jutust, mia nakas pääle, õt amudsõl aol elli tuu ja taa, sis tälle juhtu' vasta tuu ja taa ja sis jovvat jutu-sõga' sooho aigu. Ûte inõmisõ lugu tuu läbi mälestüisi kokko vana ja vahtsõ ao. Nii paistus olõvat ka' ùte noorõ mehega', kedä täämbätsest tiidvã' pia kõik Setomaa inõmisõ' kas näko piteh vai jutta perrã.

Ku mi' Kogermani Liisi ja Orase Oðega Setomaa muusiumih tüüh olli, sis tulles mi teie pääle kavvõlitsõ maa miis – Luca Berti, kiã' om sündünü' Itaaliah ja no' elãs Taanih. Tã om opnu' pilditegijã, kiã taht vannamuudu aparaadiga' pilte tetã. Timã pildi' omma' ku saa aestaga tagodsõ, a pilte pääl omma' parhilladsõ ao inõmisõ' ja kotusõ'.

Vaehtepääl mi tulõda hindãle miilde, õt olõ-õi vaia kõik aig joosta' ja pruumi' aast ette saia', õt vaest võisi' olla' ummi mõttidõga' kotusõpääl ja võtta' hindã jaost aigu niisamata olla'. Lucal om sama mõtõh piltega' – tã nii ku taht panda' ao kõrrast saisma. Tuu vannamuudu pildimassin om suur ja rassõ ja tuu iih piat inõminõ saisma ùte kotusõ pääl, tohi-i hinnãst liigta'. Luca vaest ütles ka' luudusõlõ, õt olõ' hillã, ma püvvã su kõrrast kinni.

Luca om ku Pääsõkõsõ Johannes, kiã' kãve saa aestaga iist müüdã Setomaad ja tekk pilte tuul aol moodulitsõ pildimassinaga', koh kõik ilm ja inõmisõ' saisi' paiga pääl ja kai' tõõnõtõist, tohi-is hingãdãgi'.

Mi siih uma vana ja vahtsõ kultuuri seeh aroda ja proomi vanna kuvvagimuudu eloh hoita', kasvãi õnnõ tõisilõ näütãmisõ jaost. Samah moodu-ello om mi ümbre nii pallõ, õt õgas mi soost pãse-ei ja kas mi tahagi' pãsedã'? Ja sis tulõ Luca siia' Setomaalõ, joud sinnã', koh hoiõtaski' vanna aigu, tã joudsõ muusiumih.

Tãpsebãlt tagasi kaieh joudsõ Luca perüs edimãist kõrda

Setomaalõ pildistãmmã aestagal 2016. Tã sai arvu, õt tã taht siia' vahtsõhe ja pikebãst aast tulla'. Aestagal 2021 tã kirot Setomaa muusiumi ja vastakirotaja oll direktor Marienaheni Merily. Nã lepe' kokko ja 2022. aestaga jaanuarih ollegi tã siih ja timã Setomaa kodost sai Obinitsa muusium. Liis sõidut Lucat müüdã Setomaa kotussit ja inõmisi.

Luca tahtsõ pildi pääle saia' inõmisi ja kotussit läbi aestaga nii, samani kuis oll tennü' ka' Pääsõkõsõ Johannes, ja tuuperãst sis tull tã siia' tulla' mitmõl kõrral.

Sis sai pildi' tett ja Verska muusiumih näütüs vãllã sãet. Mõtõh, õt pildi' Setomaast ja inõmisist piasi' olõma raamaduuh nii, ku omma' Pääsõkõsõ pildi'. Lãts paar aastakka ja no' om ùts jago Setomaad kaasi vaihõl.

Raamat „Vana ja vahtsõnõ Setomaa“ om jaet nulkõ perrã säänestmuudu, ku om Setomaagi'. Õnnõ Petsere poolõ Setomaa om halusa raadi takah ja tuud jako saaki-i olla' raamaduuh. Nulkõst om jutu' kirotanu' Kiristaja Arvis.

Raamat om suur ja rassõ, kaasi vaihõl om 416 lehekülge ja kohki' 300 pilti.

Luca om ülnü', õt soo om tãl kõgõ paksõp raamat. Raamadu man ùts tähtsã inõminõ om Elma Marje, teno kinkõlõ omma' pildi' arvutih, pildi' toimõtõt ja raamat kujondõt.

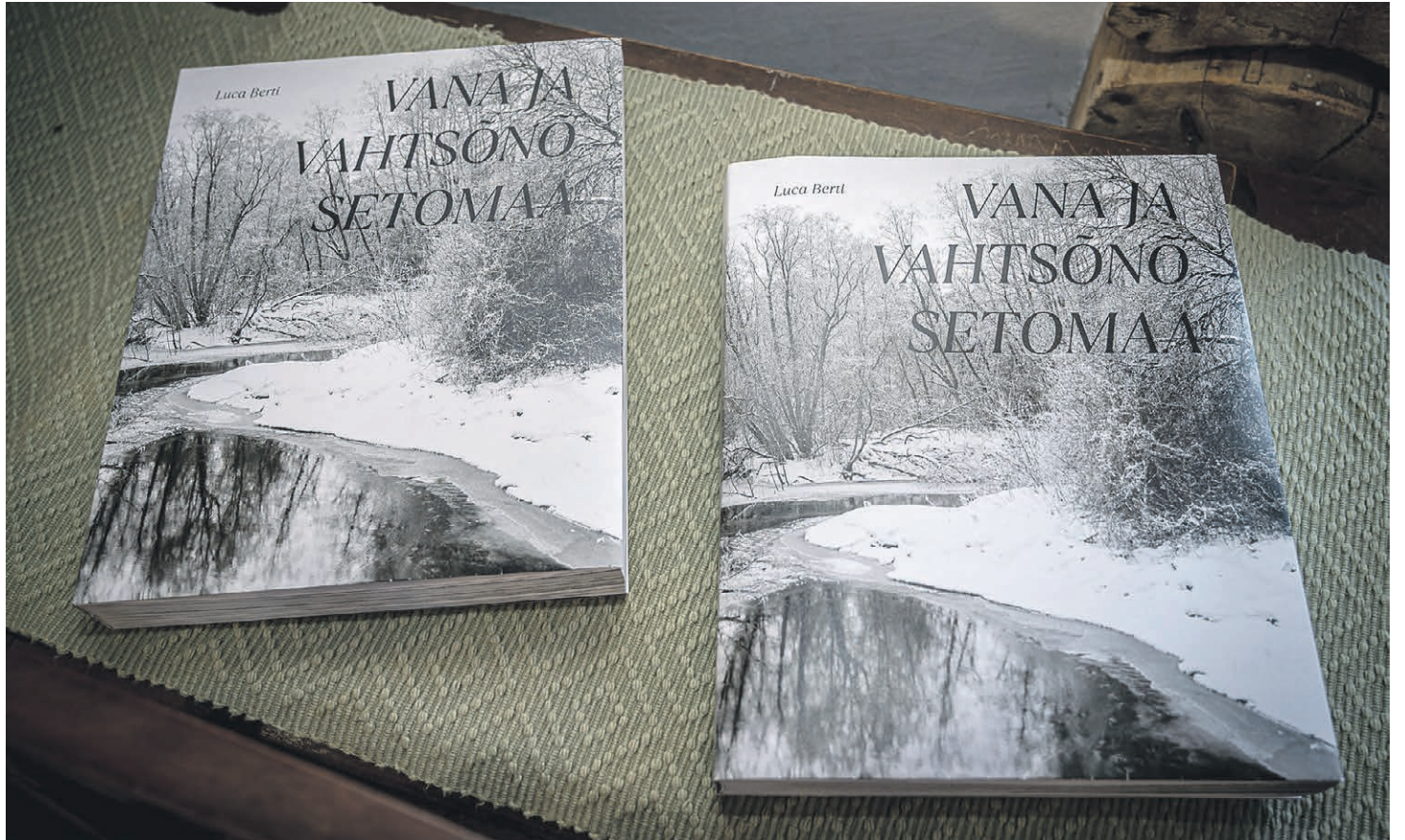
Raamadu tegeminõ oll õkka muudu Setomaa muusiumi süameasi ja vaiv. Suur teno Tarrosõ Triinu-Liisilõ, õt tã võtt hindã süameasast ja mõistsõ asaaajamist säänestmuudu kõrralda', õt sai kõrralinõ raamat. Teno sõna lãtt õgalõ muuseumi inõmisõlõ, kõik olli' ummih mõttih ja tegemisih raamadu sündümisõ man.

Pildistãmisõ aol sai pildistãjãle tãuut api ja tukõ anda' Kiiova külãgi' – sääil sai süvvã', mõskõ', puhada' ja pildimasingi' tetti kõrda, ku katski lãts. Kõik proomõ' avita', kiã' kuis mõistsõ ja joudsõ, õt kavvõlitsõ maa külãlinõ tunnõsi' hinnãst

Luca Berti raamadu tegijã' ni avitaja'.

Sundelli Harri pildi'

Luca Berti „Vana ja vahtsõnõ Setomaa“.

siih hõste ja pildi' saasi' timã miilt piteh tettüs.

Kindlahe kõik ilm tehnãs ja and joudu kõigilõ ütehmõtõlõ-

jilõ ja suurõ tüü tegijilõ. Ùts palakõnõ Setomaad oma kinni püvvet ja pant aolukku säänest muudu, ku tã oll. Mõnigi'

pildi pääle jãänü' inõminõ om vaehtõpääl hingi ilma lãnnü' ja no' om nãist pildimãlestüs jãänü'. Elo om sääne õrnakõnõ

ja hellãkene.

Kõkkõ hüvvã pildimeistrilõ ja kõõlõ Setomaalõ ummi ilosidõ ja armulisi inõmisiga'.

Seto Kunigriigipãävã näpotüü konkurss tuu Setomaa muusiumitarõ eiserãlitsõ' opitarõ'

Soo aestak om Seto Kãsi-tüü Kogo puult kuulutõt Seto Kunigriigi näpotüü konkursi teemast naisi pãälinik. Tuuga' tulõnõvalt pakva' Setomaa muusiumi' võimalust oppi' selgest erinevvi tüüvõttit, õt tetã hindãle seto naisi pãälinik vai tetã pãälinige osa', mia' omma' abielunaase pãakatmisõ man tähtsã'. Kõigi tüütãrõdõ pikkus om arvõstõt nelli tunni üteh vãiko kohvi-tsãiu pausiga'.

Jo detsembrih sai alosta' linigerõiva vai linigeotsa kudamist Verska talomuusiumih. Peele' olli' ülevãh ja juhend näpotüümeisteri Linnusõ Marje. Jaanuarih sai uuri' pãälinigu

kirju, mõtõlda' vãllã uma kiri ja oppi' tegemist. A parhil-laki' saat viil tulla' linigeotsa kudama, lõimõ jakkus.

Veebruarikuuh naas Obinitsa muusiumih seto katõvãrmilitsõ pulgakõisiga' kudamisõ opitarõ, midã vidã iist Andresoni Sigre. Õt pulgakõisiga' kirãkudaminõ võtt hulga aigu, sis tuu tegemisõ jaost om kats tüütãrõ.

Vãiga' tahetas liniguotsa tetã' vãrmilist piloillo, tuud oppas Obinitsa muusiumih Vabarna Jane. Oodõtas ka' nuuri näpotüühuvilisi. Pilotaminõ om joudumüüdã kõigilõ, ka' põhikooli vanõbilõ tüdrokõisilõ. Linigu otsa' võit tetã' ka'

makrameetehnikah piloga'. Sãntsit liniguotsõ saat kaia' Verska talomuusiumih aprilikuuh ja säälsamah saat ka' oppi' tuu pilo sõlmmist Linnusõ Marje iistvidãmisõlõ.

Naase pãã tei' viil ilosabast siidi', mia' kõüdeti sãlãtaadõ. Seto naane om takast sama illos ku iist! Siidi' ostõti poo-dist, a nuid sai ka' eis' maali'. Maalmist opatas Obinitsa muusiumih maikuuh.

Suvitsõl aol saava' virgõba' jo minnã' vahtsidõ pãälinkidõga' leelopãävãle, kunigriigipãävãle, Ostrova festivalilõ ja ka' panda' umatett näpotüü vãllã Seto Kunigriigipãävãl näpotüü-

Opitarõ' ja teema'

- **Veebruar.** Pulgakõisiga' koet pilo opitarõ Obinitsa muusiumih, oppaja Andresoni Sigre.
- **Mãrts.** Seto vãrmilitsõ pilo opitarõ Obinitsa muusiumih, oppaja Vabarna Jane.
- **Aprill.** Liniguotsa makramee-pilo polmmiinõ Verska talomuusiumih, oppaja Linnusõ Marje.
- **Mai.** Siide trükminõ Obinitsa muusiumih.

- **Septembri.** Pãärãti vãllã-umblõminõ Verska talomuusiumih, oppaja Linnusõ Marje.
- **Oktoobri.** Pãävüü polmmiinõ Verska talomuusiumih, oppaja Linnusõ Katrin.
- **Novembri.** Helmise ilostaminõ Verska talomuusiumih, oppaja Vabarna Maret.
- **Detsembri.** Pãävüü otsa polmmiinõ Obinitsa muusiumih, oppaja Lillmaa Terje.

meistrilõ võistlusõlõ.

A kiã' taht hindãle viil tetã' ilosat pãärãtti, sis tuu vãl-

lãumblõmist tutvustõdas septembrih Verska muusiumih. Vãiga tähtsã asi naase linigu

kõütõmisõ man om pãävüü. Tuu tegemist tutvustas Verskah oktoobrikuuh Linnusõ Katrin, pãävüü otsõ tegemist oppas Obinitsa muusiumih detsembrikuuh Lillmaa Terje.

Naase pãã ùts ilostus om helmise. Helmise tegemisõga' alostõdas novembrih.

Kõigi opitarõdõ materjali' om valmist sãet muusiumi puult, mõnõ vãiga' eismuudu tehnikã jaost om vaia ummi tüüriistu. Tüütãrõ' omma' rahalitsõ'.

Kindlahe om vaia inne hinnãst kirja panda' myyk@setomuuseum.ee vai helstã' 5054673.

SILMÃ SANDER

Sardiiniat imetlemäh

RÄTSEPÄ TRIIN

Saa-i imp küssü' uma vanavanaimä Hörna Maafa ei imäimä Püve Valli käest, kas nä' säntsest ilmaotsa saaröst nigu Sardiinia midägi kuuldnü' olliva' vai mis nä' tuust elost sääl tiidvä'. Kaesõ' nä' mi tegemiisi pääle tuust töösöst ilmast.

Eishindä kotsilõ või kindlahe tunsta', õt haridust saanu inemisena tuu saarõ nimme ni Itaalia lähkoh asupaika iks tiidse. A ku jo sinnä' sõitmisõ võimalusõst kuuldsõ, sös alos-tusõst õks silmssi kaarti kõrdapite, õt kohe tuu poolõ Eesti pindala suuru ni 1,5 miljoni põhieläniguga saar iks täpsbält jääs. Arvada või, õt säält-puult siiä' om umbõs samanii pikk maa vai tunnus Setomaa vast viil kavvõbahki olõvana ku tuu saar meile.

Jaanuarikuu lei kalendrihe ette ni tulli tuu aig, ku kõik Euruupa laulurahva' saiva' jal kokko! Erasmus+ projekt „Puutrihe pantu' kultuuri-ruumi“ (*Digitalsed kultuuriruumid*) vei Seto Instituudi juhtmisõl ka mi rahva Sardiiniahe! Mi vastavõtjast oll' LAs-sociazione Tenores Sardegna – sinnä' omma' kokko korjunu' vanaaolidsõ mitmõhelüldsõ miihilaulu (*cantu a tenore*) mõistja'.

Tuu reisi kats päämist mõtõht olliki' kuulda' ni nätä' vanaaolidsõ miihilaulu mõistmist ni kasutamist mi ilma aigu ni toda, kuvvamuudu säälkandih kasu-

tadas vahtsit võimaluise, mitä and üle õhu vanaaolidsõ mõistmisi puutrihe pandminõ.

Puutrihe pandminõ om vanaaolidsõ tiidmiisi hoitmisõst ni edesiandmisõst nigu meilgi nii ka muial üle ilma moodu lännu. Sardiiniahe om tettu paar hüvvä ettevõtmist, minkast meile ka kõnõldi. Kõgõ suurõb projekt om Modas, minka joosul om üle kaet, pildi pääle pantu ni küüsütlet üle 3000 laulumõistja, kiä' omma' lajah üle saarõ piä 100 küläh. Om luudu ka parhillsadõ ilma inemisilõ vahtsit võimaluise üteh laulumisõst ni nuuri ütte haardmisõst. Vanaaolist laulu om uurit ka tiidüsligult Tedimus-nimelidsõ projekti man, sääl sös uur-tas tuudsamma *cantu a tenore* miihilaulu nii pildilisõlt ku helilisõlt kooni videomassinaga inemise kurgu ni heli luumisõ ülesvõtmisõni vällä. Väega tähtsast peetas ka uma laulu tutvustamist. Kõgõ tähtsäst, mis meil säält kodo üteh sai võetus, ollgi kindla mõistminõ, õt õgal puul oll' uma rahvas laulu üle uhkõ ni haardu parki, kasutõdi kõgõ võimalust, õt üteh laulta'.

Sardiinia miihilaulul om põhilinõ neläkeiste väiga lähkoh, eski kaalakuisi tsõõrih laulminõ. Üts miis om iistüt-leja, tõõnõ iistütteleja tugi, ni sös tulõva' viil matal kurgu-heli ütleja ni viil madalap torrõ, miä kostus ku mürrin vai torrin. Mõistaki-i tuud, kuis tuu kõik kokko kostus, sõnaga kokko võtta' – harinõmalda

kõrvalõ kostus ku jorrin, a om väega võimas ni illoš, ku kõik jääse' vaiki ni tuu heli haard kõik üteh.

Lauljist olli' nii noorõ' ku vana' mehe', kõik summa-kõistõ kuuh. Oll' selgehe nätä', õt noorõ' ka õks tahtva' miih-higa üteh pargih olla' ni laulu opitas ni opatas väega kindla kõrra, ülekaemisõ ni juhatusõ perrä. Sardiinialasõ' omma' veiga hõste arvo saanu', õt sooh ilmah saa-i laulta' ni laulu oppi' nigu vanastõ, ku õgal laulul oll' kotus ni aig, mitä kõik tiidse' ni tundsõ'. Nä kasutasõ' hõste ar' soo ilma aigsit võimaluise, õt laul püsüsi' ni olõsi' ka edesi uma ni tähtsä. Opminõ, uur-minõ ni oppaminõ omma' sääl väiga avvu seeh.

Jalki sai selgest ni kindla-bast tiidminõ, õt taso-i meilgi pelädä' uma leelolaulu kõrras-tõdu ni juhendõdu opmist ni oppamist. Õt tiidüs ja tääm-bädse päävä võimalusõ' laulu vanaaolidsõ ülesvõttit kasuta' õnnõ rikastasõ' ni tugõva' mi uma laulu ku ka keele ni hindä-tiidmise edesipüsümist. Umanäolisus om väiga tähtsä sooh vahtsõh ilmah, koh om pallo üttemuudu mõtlõmist ni olõkit.

Kõgõ rohkõba tei' meile imeht ni rõõmu, õt mi koõtma kutsminõ oll' säetü tennüs-leja, tõõnõ iistütteleja tugi, ni sös tulõva' viil matal kurgu-heli ütleja ni viil madalap torrõ, miä kostus ku mürrin vai torrin. Mõistaki-i tuud, kuis tuu kõik kokko kostus, sõnaga kokko võtta' – harinõmalda

PALOLILLI MARI:

*Hospadikõ, küll om hää
tuu canto a tenore,
toda_ks mõistva' tudikõsõ',
toda mõistva' noorõ'.*

VALGU MEEL:

*Arhiivih kävveh saa-i arvo,
kõkkõ tulõ veeridä',
Sardiiniahe afa opsõmi –
tulõ digitaliseeridä'.*

*Piaghère meo, piaghère meo –
nii üldäs säälpuul tereh.
Ku küllä läät, sös vasta
võetas nii ku umma perre.*

olõ-s inne kuuldnü ei nännü.

Meid viidi Torpe liina, koh liina mehe' ni latsõ' omma' uulitsidõ pääle kokko korjunu'. Ja õkva oll' nätä', õt nä' olli' kindlahe pikält tuust pääväst valmstannu'! Õgast kandist naksi' sös aigupite liina keskele vooriga kokko tulõma väikõba' traktorri', minka takka peräkäro pääle olli' ehitedü rohilidsõ' ossõga katõt korgõ' konstruksiooni', mis kõik olli' ilostõdu apelsinest tettü keedi-kõisi vai mustri perrä säetü lil-liga. Inemise' olli' kõik naaru-lidsõ', pidolidsõ' ni paki' ümb-rekaejilõ tsiasõra muudu kää-net küpsisist, olt, verevät veini, juustu vai kuionust lihakind-sost kotusõ pääl lõigatu pala-

kõisi. Kõik tuu käve suurõ kärinä ni mürinäga, tossuta-misõ ni paukmisõga.

Näimi ka tuuhsamah trakto-ridõ voorih hilläkeiste astmi-sõga häräpaari peräkäro takah, ketä kõik imehti', õt näil olõ-õs tuust suurõst pidost sukugi pelgämist. Kõik nuu' peräkäro pääle ehitedü korgõ' halja' pos-tamendi' veeti suurõ avvuga läbi liina ni valõti liina vee-reh suurõ platsi pääle kokko ni panti palama. Tuud kõkkõ tetäs, et tervtädä' vahtsõt põllu-majandusaaštakka ni hoita' ar'

kõik hädä' ni edendä' karja ni põllusaaki.

Mõtõh lätt väelisi tuu poolõ, õt piäsi' umal maal ka iks tsiko jalkina avvustama ni palvit pidämä, sös vast iks lätt tuu rassõ tsiahäötüse tõbi mi maalt ka ar' ni saami jalki kotoh tsiko pidämä ni umakasvatõdu hüvvä lihha prukma naada'.

Mineki aigu anti meile kotoh 10 külmäkraati ni tuust oll' meil suur rõõm, õt saami kõrrast lõõna poolõ kuldnokkadõ perrä linnäda'. No nii tuu ilm sös sääl oll' – jaanuarikuinõ +6 °C üüse kooni +16 °C päivä andsõ meile naarda' ni umma minevääastast suvvõ Sardiinia süvatalvõga võrrõlda'. Nätä' oll' ka, õt kuldnoka' kogonõsõ' sääl parvõ, vast iks säädvä' jo tagasitulõkit. Kotusõ pääl saimi ka arvo, õt saarõelol om uma veidõ tõistsagamanõ muud, kelläaost saias arvo pisu tõi-sildõ ku meil, aig käu aigupite ni võõrit mõistõtas veiga hõste ni lämmähe vasta võtta', kõik-aig laulu, söõgi, tandsutsõõri haardmisõ ni kõgõ hoitmisõga. Tasos iks võtta' aigu ni minnä' kavvõndõhe koõtma, ku võetas vasta ni hoietas nigu umast, ku piä-i turist olõma.

Tuust reisist ni kaugõ saarõ kombist jääs mitmõs mäleh-tädä' ni elost aost umalõ rah-valõ kõnõlõda'!

**Kaasrahasanud
Euroopa Liit**

Häräpaar tennüspäävä paraadil.

Alumäe Heleni pildi'

Pühä Antoniuse vai Tennüse kujo üteh tsiapõrssaga Orgosolo katoliikliguh keirkoh.

OUT tiatre alost kuvvõndat huuaigu

Opitas vahtsõt etendüst, mink päälkiri om „Kui sa mind enam ei armasta/Ku sa minno inämp õi armasta“.

Etendüse teksti kirof Kauksi Ülle. Lugu põhinõs peris elol ja kiindumusõl Lindgreni Astridi raamatuhe „Pipi Pikksukk“.

Ku Pipi suurõst sai, abiellu tä nigunii Tommyga. A mis sis saa, ku nä inämp töönõtoist

õi armasta? Kas muutus aig vai Pipi? Kinkõst saa Annika? Minkõ vai kinkõ iist võitlõs

Pipi tütar? Kas ABBA jääss vai kaoss? Kiä om Monkey?

Osadõh Orava Kairi, Oja-mõtsa Lea, Blumi Priit, Riit-saarõ Evar, Malkovi Pille, Kuusk Kairi, Hörna Rieka, Kuninga Madis Mats, Kahuski Päivi, Kõppari Kristi.

Etendüse' toimusõ' Obinitsa Puhkõmaja Tiatriküünih 30. ja 31. mail, 26., 27. ja 28. juunil ni 5. ja 6. juulil kell 20.

Etendüs om suurilõ inemisilõ ja setokeeline.

Pilet 20 eurot, iäkilõ 15 eurot.

Piletit müvväs fienta kesk-kunnah, a' saa ka kotosõpäält, ku ette kinni panda': kauksiylle@gmail.com.

Parhilla' om etendüst tugõ-mah Setomaa vald, a' loodami tugõjit mano löüdü!

KAUKSI ÜLLE

MÄRDSIKUU SÜNDMUSÕ'

- 3. märts kellä 16–17.15 Setomaa suusasari Meremäe koolih.
- 6. märts kell 18 Miktämäe külä kokkosaaminõ Miktämäe teeninduspunkti saalih.
- 7. märts kell 11 seto niplispitsi opitarõ Obinitsa muusiumih.
- 7. märts kell 16 Meremäe-Obinitsa naiskooi MONK 20. aestaga juubõlikontsert Meremäe teeninduspunkti saalih.
- 7. märts kell 21 naisipääv pido Lahe baarih: esines Hellad Velled.

- 13. märts kell 19 KINO: „Säärane mulk“ Verska kultuurimajah.
- 15. märts kell 10 Setomaa lahtidsõ' karikavõistlusõ' ojomisõh Verska viikeskusõh.
- 15. märts kell 11 Tulõ üteh! Kunstiteraapilinõ tüütärõ Uusvada kultuuriküläh.
- 20. märts kell 16 Hilana Taarka nimelistõ umakultuuri preemijidõ üleandminõ Obinitsa muusiumih. Kell 15 mälestüsminodi' Obinitsa surnuaiah Taarka havva

man ja kell 15.30 lauluimä kaldõh.

- 23.–27. märts tiatrinätäl Setomaa Latsiaiah.
- 26. märts kell 11 Setomaa valla vanõbidõ inõmisi ülikuul Verska kultuurimajah.
- 27. märts kell 19 Henrik Normanni monokomöödia „Minu elu parimad jamad“ Verska kultuurimajah.
- 29. märts kell 10 Setomaa lahtidsõ' karikavõistlusõ' ojomisõh Verska viikeskusõh.

Jumalateenstüse' Obinitsa kerkoh:

- 1. märts õigõusu pühapäiv.
- 15. märts ristikumardamisõ pühapäiv.
- 29. märts vaga Egiptuse Maria pühapäiv.
- 10. aprill suur riide.
- 11. aprill paasa, Krõstosõ ülesnõõmisõ pühä üüteenstüs kell 23.
- 21. aprill kuuljidõ mälestüs (raadovits).

Kogodust tiin papp Ivaski Viktor (tel 514 0322, e-post: Viktor.Ivask@gmail.com). Teenstüse' nakasõ' pääle kell 10. Kerik om vallalõ kellä 9 alatõh.

Jumalateenstüse' Luhamaa kerkoh:

- 15. märts kell 10 ristikumardamisõ pühapäiv.
- 4. aprill kell 10 urbõpäiv.
- 11. aprill kell 20.30 lihavõõdõh.

Jumalateenstüse' Miikse kerkoh:

- 14. märts kell 10 liturgia, uinunutõ pühapäiv.
- 5. aprill kell 10 urbõpäiv.
- 10. aprill kell 10 suur riide.
- 11. aprill kell 23.30 lihavõõdõh.

Jumalateenstüse' Karula kerkoh:

- 11. aprill kell 10 lihavõõdõh.

Luhamaa, Miikse ja Karula kogoduisi tiin papp Uibo Piitre.

Verska ja Saatse kerikidõ teenstüisi kotsilõ saa küüsüdü' esä Andreasõ käest (andreas@eoc.ee).

SÜNNÜPÄÄVÄ' MÄRTSIH

Vabarna Maret – 69

2. märts
käsitüü oppaja ja
Kuldatsäuga leelonaane

Karbi Laura – 32

3. märts
Sorrõseto leelo-
ja pillitütrik

Tsopatalo Helju – 77

8. märts
Kosõolka koori
ja Tsirgukõisi koori
innine iistvidäjä

Lahe Anni – 73

8. märts
Meremäe raamadukogo
innine kavvaaignõ juhataja

Tuulõ Karin – 51

8. märts
Helmise leelonaane

Jänesmäe Viktor – 77

9. märts
Veļõ' laulumiiis

Linnusõ Vaino – 72

9. märts
pillimiiis

Maasikamäe Sirje – 63

13. märts
Hõpõhõimu leelonaane

Valgu Toomas – 42

13. märts
laulu- ja pillimiiis, Nedsäjä
Külä Bändi liigõh

Jüriõõ Vello – 82

14. märts
koolimiiis, Seto Kongressi
Vanõmbidõ Kogo liigõh

Kuusingu Toomas – 50

15. märts
kunstnik

Leima Matis – 34

16. märts
muusigamiiis

Lõivu Merlin – 44

20. märts
käsitüüline ja piltnik

Kosemäe

Helju-Helene – 84

23. märts
Helmise leelonaane

Sopotovi Dmitri – 60

23. märts
Petseri 2. Keskkooli
innine oppaja

Turvasõ Evelin – 49

23. märts
Meremäe-Obinitsa
naiskoori laulja

Tšizõva Liivi – 52

24. märts
Kosõolka koori leelonaane

Visseli Kerti – 45

24. märts
sõögimeistri

Matvei Arvi – 63

26. märts
Hõpõhõimu laulumiiis,
Seto Kongressi
Vanõmbidõ Kogo liigõh

Torm-Kriisi Piret – 62

27. märts
sootska, kultuuriklubi
Setoluu' iistvidäjä,
tandsujuht

Tamme Merita – 68

28. märts
Sorrõseto leelonaane

Lillaku Anti – 41

28. märts
aoluulanõ

Setomaa Vallavalitsus suuv õnnõ:

Veera Lillik	96	Helju Tsopatalo	77
Naadi Kopli	94	Nodari Tsetshladze	77
Eha Sari	90	Paul Palolill	76
Aino Koba	86	Arvo Aun	76
Valentina Anufrienko	85	Viktor Tarkus	75
Salme Liinamäe	84	Vitali Latkin	75
Niina Zadunaiskaja	84	Leo Heidorf	75
Maimu Lumi	82	Lea Süvaorg	74
Vello Jüriõõ	82	Paul Tamm	74
Silvia Vao	82	Valentin Talupoeg	74
Kalle Puhalainen	81	Eve Kaup	74
Elvi Haljas	81	Anni Lahe	73
Aino Palmik	81	Vello Hainsoo	73
Heldur Ilves	80	Arvo Tuusa	73
Enno Liivik	80	Aleksander Jakorev	72
Nikolai Kapten	80	Vaino Linnus	72
Helju Järvelill	80	Pavel Jõhvik	72
Georg Mahla	80	Olga Kosterina	72
Anu Klaas	80	Aime Peri	71
Eduard Pedassaar	80	Helve Juhkam	70
Sulev Serbak	78	Toivo Lepasild	70
Aino Tammela	77	Virve Saarna	70
Nikolai Osak	77		

Leinämi

† Veera Talas
† Viktor Vosilkovski
† Valli Martihhina

† Väino Lõhmus
† Niina Reha

